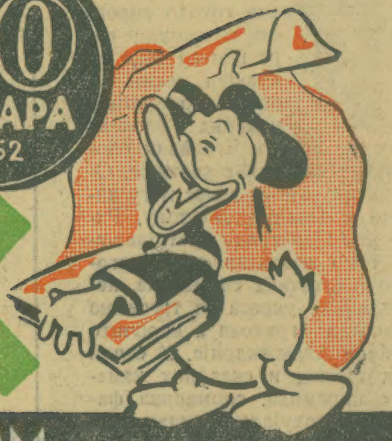
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

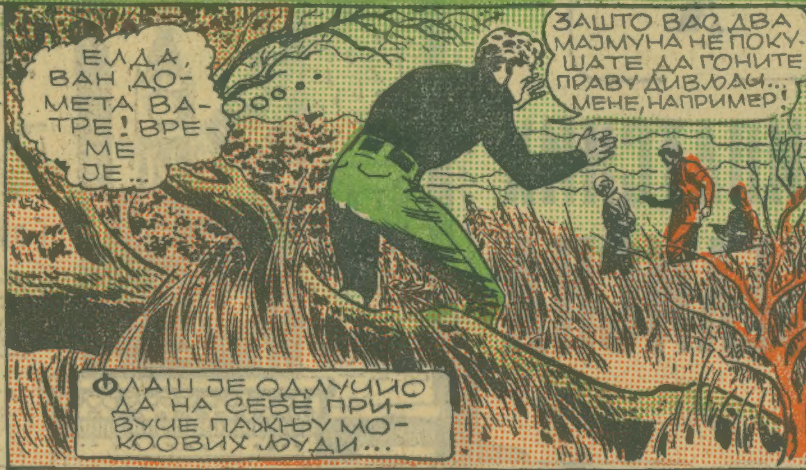
Година XXII — Број 433
Субота, 16 априла 1960 г.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

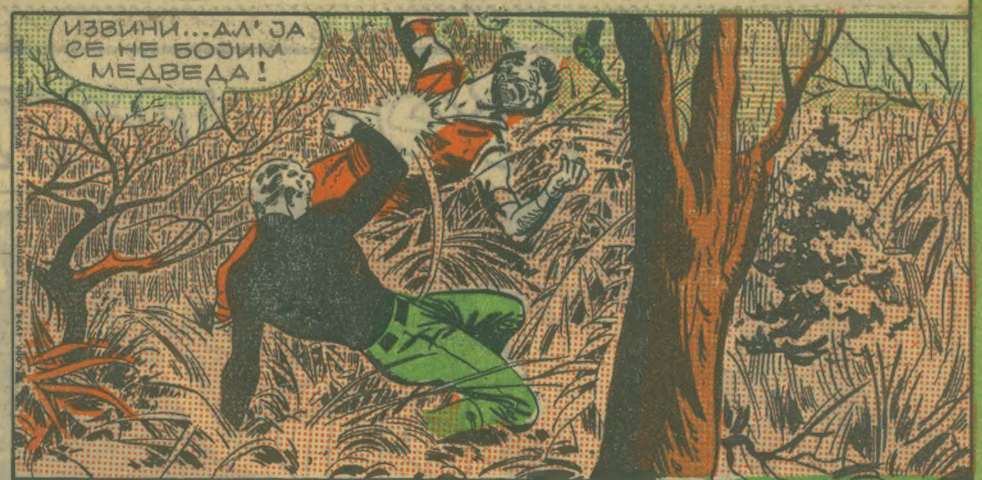

У ОВОМ БРОЈУ:

Т.8/60 —

ОДИСЕЈА ЕГИПАТСКИХ ОБЕЛИСКА

Нема готово европске престонице чији центар није украшен неким од оних монолитних камених блокова које су древни Египћани обожавали као какве светиње. Обелисци који се данас могу видети у Паризу, Лондону, Риму или Цариграду претстављају само незнатан део многобројних таквих споменика, некадашњих украса на трговима античких градова а нарочито Тебе и Александрије. У сенци тих витких и складних камених пирамида, споменика фараона, прохујала је слава многих империја.

Највећи од тих обелиска који се данас налази у Паризу, преживео је у току 3.400 година свог постојања на обалама Нила најезде Персијанаца, Грка и Римљана када су били на врхунцу силе, видео Арабљане и њихов полумесец, Крсташке ратове и Бонапарту.

Како је настао џиновски обелиск који се у XIX веку обрео на обалама Сене?

Око 1560 године пре наше ере фараон Сесострис Велики одлучио је да испред свог дворца у Теби, на месту где се данас налази мало арапско село Луксор, подигне џиновски обелиск. Читаве поворке инжењера и радника пошле су у сиенски каменолом чији је ружичасти гранит послужио већ многим династијама да се у њему исклеше слава суверена. Обелиск висок 22 метра са основом од 9,70 метара био је начињен од 80 кубних метара гранита тешког 220.528 килограма.

Хронике причају колико је напора било потребно да се џиновски споменик истеше из једног комада. Прво су инжењери у гранитном масиву урезали облик обелиска, а затим су се хоризонтално резале и глачале три његове стране. Четврта се одвајала од гранитног срца дубљењем пукотина помоћу дрвених шиљкова дуж којих је цурела вода и тако постепено проширивала расцеп. Биле су потребне читаве деценије да би се овакав мучан посао окончао и фараон Сесострис није доживео да се обелиск усправи. Тек је његов наследник Рамзес Ш урезао хијероглифе на четири стране витког споменика.

Још би тај обелиск чувао стражу над разрушеном Тебом да француски археолог Шамполион није наговорио краља Шарла X да га пренесе у своју престоницу. Одмах су са вице-краљем започети преговори које није прекинула ни револуција 1830 године. Инжењер Леба који је по споразуму овлашћен да транспортује обелиск прионуо је одмах на посао. Али многобројне препреке отегле су радове шест година. Прво је саграђен транспортни брод који је добио име Луксор.

Да би пренео обелиск Леба је морао да разруши око 30 трошних колиба за које су њихови власници тражили баснословну отштету. Инжењер се у невољи обратио за помоћ вице-краљу који му је одговорио тирански кратко:

— Разрушите колибе а њихове власнике избичујте!

Леба није поступио по савету деспота али је разрушио колибе и према свом нахођењу надокнадио у египатским пјастрима штету њиховим власницима.

Преко 400 људи под руководством европских пословођа спустили су обелиск низ начињену стрму раван од дворске капије до речне обале. Када су радови били у пуном јеку појавила се епидемија колере од које је само у току једног дана умрло 15 египатских радника. Радови су ипак настављени и првих дана октобра обелиск је постављен у један дуги дрвени сандук на чијем се врху вила застава. Ујутру 24 октобра захваљујући изванредном систему котурова и помоћу ужади обелиск је пренет на дрвено постоље с точковима и пребачен до брода „Луксор". Прошло је још осам месеци док водостај Нила није довољно опао да би брод кренуо на пут. Најзад, 28 јуна следеће године, док су хиљаде људи клечећи певале химне у знак жалости због растанка са својим божанством, обелиск се, ношен матицом највеће реке, отиснуо ка Средоземном Мору. До ушћа Нила стигао је 1 јануара 1833 године, а 10 маја је уз звуке фанфара упловио у тулонску луку. Шлеп који га је транспортовао Сеном најзад је 23 децембра бацио сидро.

Тек тада је примећено да је учињен огроман пропуст. Нико се није сетио да је за овакав џиновски споменик неопходно припремити постоље. Његова изградња је трајала још неколико година и тек 25 октобра 1836 године обелиск је постављен на тргу Конкорд у Паризу.

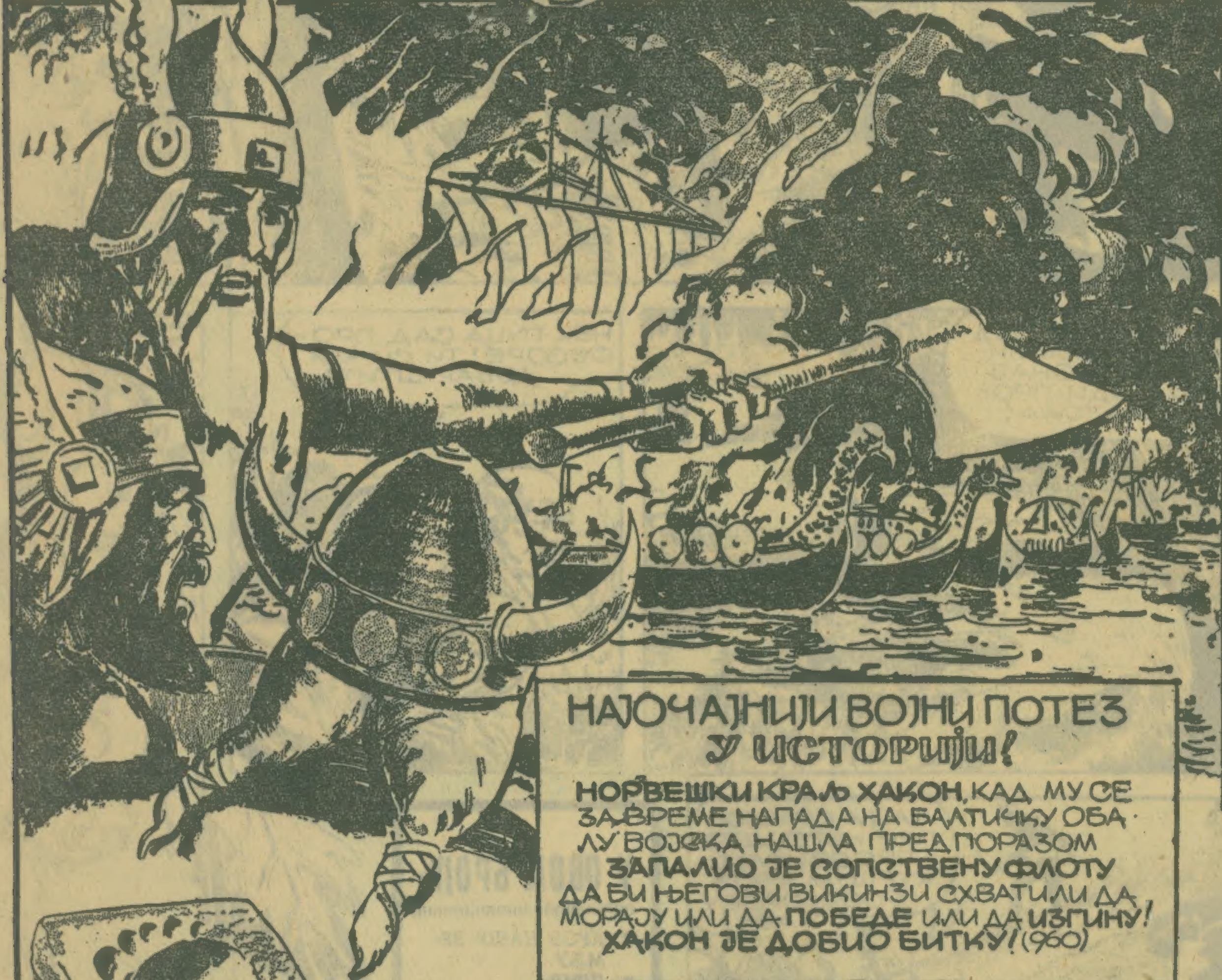
Док транспортовање обелиска из Луксора није проузроковало ниједну људску жртву, не би се исто могло рећи за „Клеопатрину иглу" обелиск који се од јануара 1878 године налази на ушћу Темзе у Лондону. Транспортовање је започело 21 септембра 1877 године из Александрије али се претворило у праву поморску пустоловину. Шлеп „Клеопатру" у коме се налазио обелиск вукао је реморкер „Олга". Првих 20 дана све је ишло добро, али изненада, 14 октобра у Бискајском Заливу су захваћени незапамћеном буром.

Да би спасао себе и своје људе капетан реморкера је одлучио да пресече ужад која су га спајала са шлепом на коме је ветар поломио катарке. Обелиск је тако са пет малтешких морнара и једним енглеским официром препуштен судбини. Када се после неколико часова бура мало стишала „Клеопатре" више није било на видику. Тада се шест морнара добровољаца са „Олге" упутило да трага за друговима и историском драгоценошћу. Али и њих су таласи махнитог мора које се поново разбеснело, прогутали заувек.

Прошло је још 24 часа док се бура сасвим стишала. Уморна посада „Олге" пошла је у потеру за „Клеопатром". У магли сунчаног јутра изненада су се указали обриси „Клеопатре". Преплашени Малтежани били су живи и здрави. Одлучено је да морнари и енглески официр пређу на реморкер а оштећени брод са својим драгоценим товаром остави.

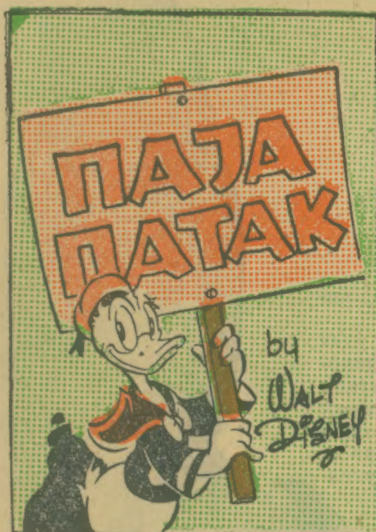
Када је реморкер стигао у Лондон без обелиска завладало је право незадовољство. Енглези су били посрамљени јер су Французи читавих 40 година раније обавили исти посао са потпуним успехом.

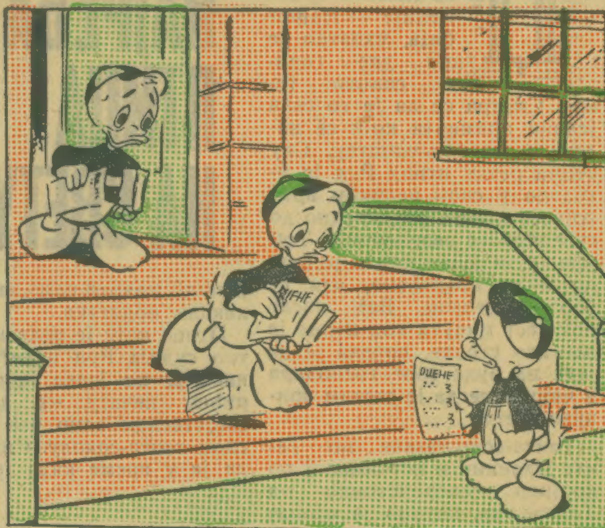
Неколико дана касније у британску престоницу је стигао телеграм из Вига у Шпанији којим се јавља да је пароброд „Фиц Маурис" „заробио" Клеопатру северно од Ферола и довукао је до Вига. Тек 20 јануара 1878 године обелиск је стигао у Лондон.

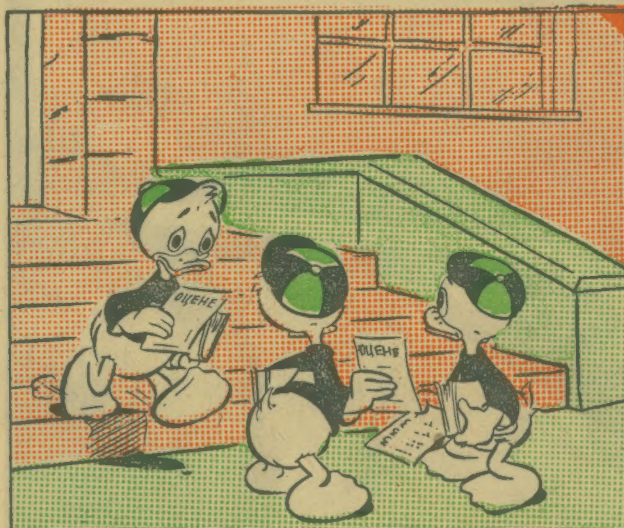

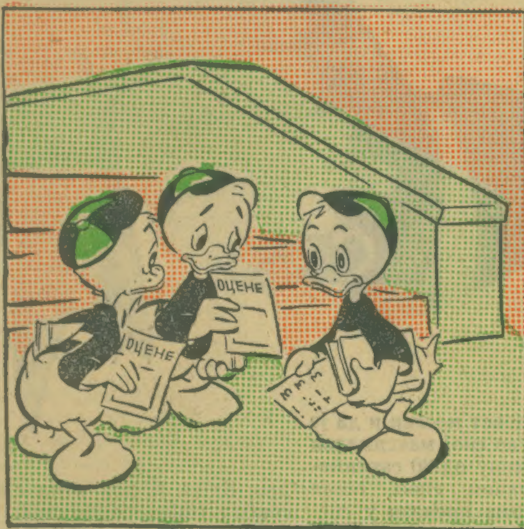

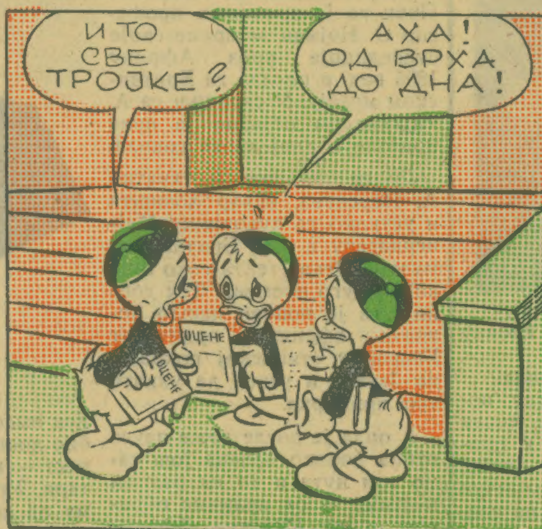

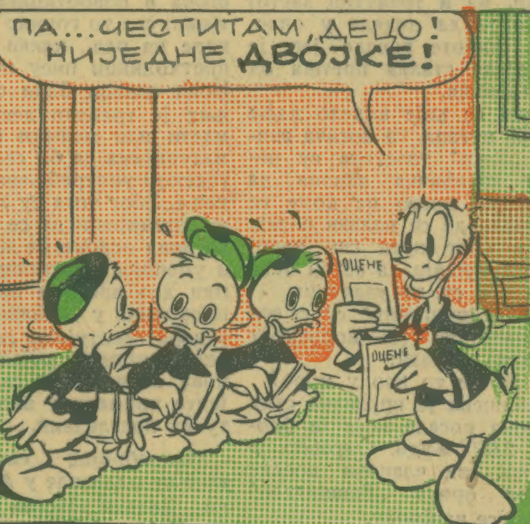

„МАТЕ“

чај Јужне Америке

Јужна Америка и напитак „мате“ је један појам као: САД и кока-кола, Француска и вино, Немачка и пиво. Мате је јевтин напитак који освежава, те је захваљујући њему лакше сносити жарку тропску климу.

Живот Бразилијанаца, Аргентинаца, Чилеанаца, Перуанаца и других не може се замислити без матеа. Овај чај веома омиљен у свим слојевима јужноамеричког друштва пије се из посуде зване

АУТОМОБИЛИСТА НОСИ СА СОБОМ ВРЕЛУ ВОДУ, ДА БИ СЕ УСПУТ МОГАО ОСВЕЖИТИ СВЕЖИМ НАПИТКОМ

„калабаса“ помоћу нарочите цевчице.

Кинези су пре 1.600 година пронашли чај. Преливањем врелом водом листића чаја добија се напитак веома пријатног укуса, који подиже елан људи. Постепено је пијење чаја постала права мала свечаност, нарочито у азиским земљама где људи просто уживају у чају, мада се он радо употребљава и у другим земљама.

Јужна Америка има свој специјалан чај, мате, који је

КАЛАБАСЕ СУ ПОНЕКАД ВЕОМА СКУПОЦЕНЕ — ИЗРАЂЕНЕ ОД СРЕБРА ИЛИ ЗЛАТА, ТЕ ИМАЈУ ОСИМ ПРАКТИЧНЕ И МАТЕРИЈАЛНУ ВРЕДНОСТ

уствари прах једне палме. Њени листови су меснати и рецкави. Гранчице се заједно са листовима загревају на ватри и подвргавају процесу врења, после чега се листови одвајају и суше, да би се потом самлели или истуцали у ситан прах. Необично ароматичан овај прах се справља на исти начин као и „руски“ чај. Разлика је само у томе што се мате пије кроз сребрну цевчицу „бомбилу“ која на врху има округласту решеткицу. Овај напитак су пронашли Индијанци, који су у почетку само жвакали лишће палме.

Сада се овим напитком све више и радије утољава жеђ. Радници, аутомобилисти, сточари — сви пију мате. Сви носе са собом кесице са прахом, калабасу и бомбилу. Неки чак вуку и термосе са врелом водом како би могли кад им се прохте, да попаре прах и спреме чај.

Да ли ће овај напитак продрети и у друге земље и континенте и потиснути руски чај, то ће будућност показа-

Гнездо од две тоне

Већина људи и не мисли да птичје гнездо може бити толико велико да заузме го-

тово цело једно дрво, јер смо навикли на она што их виђамо и што знамо. По мишљењу неких стручњака птичја гнезда могу бити тешка од неколико грама до неколико тона. На слици се види цртеж гнезда америчког белоглавог орла (Haliaectus Leucocephalus), које је он изградио на америчком ораху. Само гнездо је високо око 3,5 метра, широко преко 2,5 метра а тешко око 2.000 килограма. Фотографисано је у априлу 1923 године.

КИШОБРАНИ под кирију

Железничка станица у Каселу издаваће убудуће путницима кишобране „под кирију“. По доласку воза, ако пада киша, путници ће моћи да позајме кишобран за 24 часа уз плаћање 5 марака које ће им бити враћене кад донесу кишобран. Уколико неко прекорачи одређено време платиће једну марку за услугу.

ИШЧЕЗЛИ СВЕТ

Док су копали темеље за нову зграду у центру Лондона, на Трафалгар скверу, радници су 1957 године наишли на остатке преисториских животиња. На дубини од свега 10 метара нашли су костуре слонова, тигрова и непознате врсте воденог коња. Проналазак је потстакао археологе да изврше пробна ископавања на разним крајевима Лондона после чега се дошло до нових открића једног сасвим неочекиваног света. У темељима једне банке нађени су остаци џиновског вука који је живео пре 100.000 година. Испод једне велике грађевине лежала је гробница читавог чопора хијена. Под Рицент стритом, монденском улицом, нађене су кости лавова, носорога и кљове слонова. Научници су открили око 150 врста окамењеног биља које више не расте у Енглеској и многе окамењене инсекте који су потпуно сачували свој изглед.

Под дејством хладноће

Знате ли да је за време зиме растојање између Москве и Лењинграда за 300 метара краће него лети? За толико се под утицајем хладноће скраћују железничке шине на прузи која везује ова два града. Други пример: зими је Ајфелова кула за 15 сантиметара нижа него у жарке летње дане. О томе колики утицај има ниска температура на велике металне објекте, сведочи и следећи догађај. Године 1927, један од мостова на Сени у Паризу толико се скупио да се коловоз на њему „надуо“ и испуцао, тако да је саобраћај морао бити обустављен.

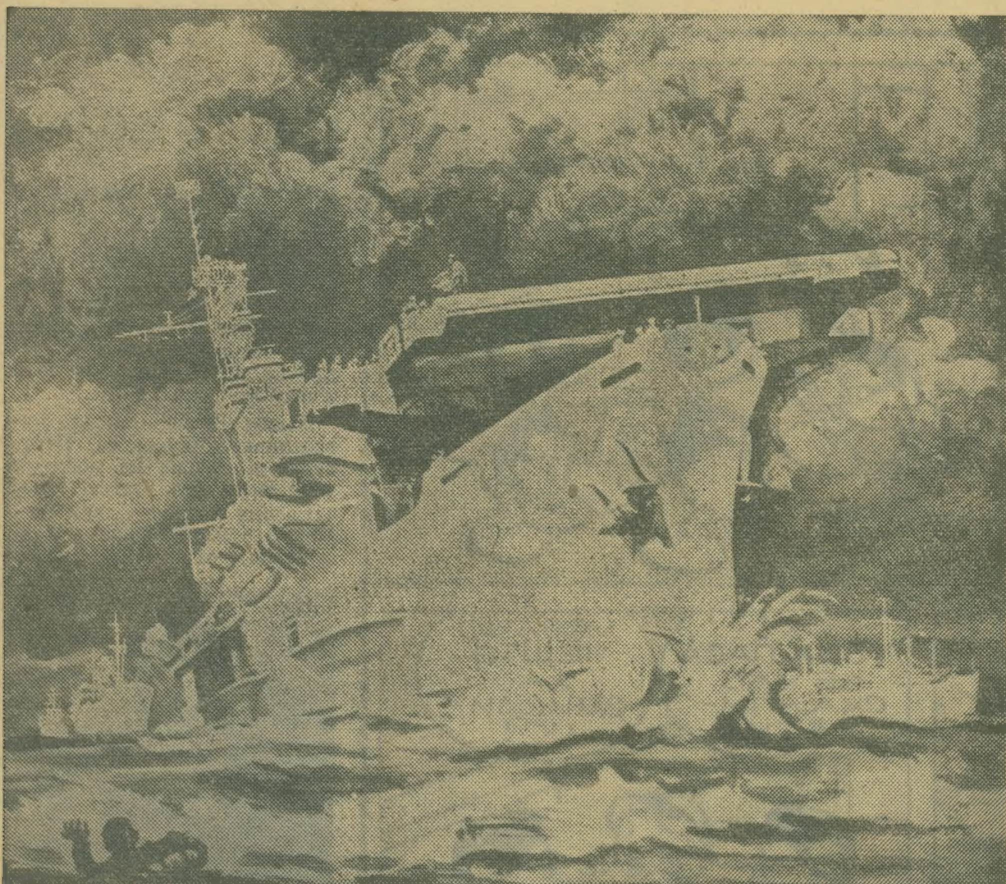

На челу свих...

У свакој земљи има љубитеља голубова, а Белгијанци су изгледа на челу свих. У 2.736 њихових удружења учлањено је 179.018 голубара. Они имају чак и свој лист. Недавно се међу саветима за прву помоћ рањеном голубу могло прочитати следеће упутство: „Ако наиђете на рањеног голуба, најбоље ћете га излечити стављањем на рану пеницилина или сулфатиазола.“

Плагијат и ученост

Андре Жид је рекао: „Кад се писац инспирише само једним делом то се назива плагијат; а кад копира двадесет то је ученост“.

И ТО СЕ *догодило...*

У зору марта 1942 године једна ескадра под командом контра-адмирала Џона В. Вилкокса, пловила је кроз Северни Атлантик ка Скапа Флоу на северној обали Шкотске. Поред адмиралског бојног брода „Вашингтон", налазио се још један бојни брод, носач авиона „Васп", две крстарице и осам разарача.

Ово је била најјача формација коју је америчка ратна морнарица могла да сакупи јер је пет бојних бродова лежало на дну мора у луци Перл Харбур а три су била тешко оштећена приликом јапанског напада.

Годину дана раније у овим истим северним водама Британци су изгубили понос своје флоте, бојни брод „Худ" који је потопљен првом салвом немачког бојног брода „Бизмарк". Свега неколико дана после тога овај је страдао, али је у водама још било немачких ратних бродова па и „Бизмарков" двојник „Тирпиц" који се крио у неком норвешком фјорду и претстављао сталну претњу за савезничке конвоје. Америчке ратне бродове вребала је опасност целим путем.

Са палубе „Вашингтона" поручник Виљем Фарго покушавао је да погледом пробије маглу и суснежицу и осмотри хоризонт.

Испод командног моста цеви топова биле су прекривене танком кором леда. Таласи су се ломили о оштар прамац и сливали низ палубу.

На задњем делу брода заклоњен од непогоде челичном конструкцијом топовске туреле један морнар је осматрао пенушав траг који су за собом остављале снажне елисе брода. Ледене капи воде упијале су се у његову кишну кабаницу и допирале до коже.

У бродској књизи адмиралског брода било је записано тачно 10,31 часова када се бродом разлегао узвик:

— Човек у мору!

Готово у истом тренутку почео је да звони телефон на мосту. Јављало се да је осматрач на задњем делу брода видео човека у води.

Капетан Бенсон је издао наредбу да се светлосним сигналима, пошто се радио није смео употребљавати због близине непријатеља, јави осталим бродовима да притекну дављенику у помоћ.

Одмах су се два разарача издвојила из формације и кренула за бојним бродом. Крстарица „Тускалоза" пловећи свега неких 300 метара иза „Вашингтона", јављала је да добро види човека који плива ка појасу за спасавање баченом са брода.

Неколико минута касније и разарач „Ливермор" је јавио да је примећен човек у мору. Али бродови, у покрету, нису успели да га извуку из немирног мора. А ратна правила нису дозвољавала да се бродови зауставе. Сваки, ма и тренутни застој могао је да доведе у опасност животе посаде јер је постојала стална претња од подморница.

Иако се није видело даље од 750 метара, са носача авиона „Васп" узлетела су четири извиђачка авиона да претраже место на коме се веровало да се налази човек.

Али овог пута сви напори и покушаји да се он нађе показали су се узалудни.

На „Вашингтону" су се сви од капетана до последњег морнара питали:

— Ко је то пао у море?

Извршена је прозивка свих чланова посаде која је бројала 2.000 људи. Одговор је гласио: сви чланови посаде бојног брода „Вашингтон" налазе се на броду.

Иако нико није видео човека када је пао у море, није могло бити сумње да се то догодило. Јер шесторо људи су видели једног човека како се бори с водом.

Капетан Бенсон је наредио да се још једном преброје сви људи. Овог пута су официри лично морали да утврде да ли се сваки члан посаде налази на свом месту. И опет ништа. Сви су били ту.

Бојни брод је наставио да се пробија кроз бурне таласе остављајући за собом непознатог човека који је сад био сасвим изгубљен. Сви су се само питали: ко је он?

Рапорт је морао бити поднет и адмиралу. Један официр га је понео. Стражар на улазу у адмиралову кабину отворио је врата.

Кабина је била празна.

Одговор на загонетку постао је јасан. Једини човек који није учествовао у прозивци био је адмирал лично. Вилкокс је једини амерички а вероватно и једини на свету адмирал кога је његова ескадра буквално изгубила у мору.

Како је адмирал Вилкокс пао у море остало је заувек тајна. Претпоставља се само да је био жртва неког несрећног случаја.

НАЈРЕЂА ПТИЦА НА СВЕТУ

Џастис Руд, судија из главног града Кеније — Најробија, ухватио је пре две године сокола теита. Сматра се да је то сада једини примерак који се налази у заробљеништву. Ову веома ретку птицу Руд је ухватио у свом великом врту који се налази непосредно до гувернерове резиденције. Том приликом једно крило је птици било повређено, али се убрзо залечило. Већ после петнаест минута код птице је нестало страха, почела је да једе из руке свог господара и чинило се да је сасвим припитомљена.

Теита-соко,назван по Теита Планини и истоименој по крајини североисточно од Тангањике, научно је познат под именом falcofa sciinucha. Први га је пронашао професор О. Нојман за време своје експедиције кроз Африку 1895 год. и послао га Британском музеју. У сарадњи са А. Рајхенауом објавио је прве податке о овој врсти сокола.

Други примерак је ухватио А. Персивел, чувар ловишта и уступио га пуковнику Мајнерцагену а овај Британском музеју. Отада теита-соко није виђен дуго времена. Тек доцније га је поново нашао познати афрички орнитолог Бенсон у етиопској покрајини Јавело и успео да ухвати три примерка.

А онда је после дуже паузе птица поново виђена још само три пута и то на разним местима — од палмама обрасле обале Источне Африке до неиспитане висоравни северно од Тангањике и дивље пограничне области Кеније.

Ово су до данас једини забележени случајеви када је ова заиста ретка птица виђена или ухваћена. О њеном гнежђењу, размножавању и начину живота нема засад никаквих података.

Птица коју је недавно ухватио судија Руд идентификована је по једва приметном риђем печату на затиљку својственом само већ одраслом теита-соколу. Сматра се да је у време када је ухваћен имао девет месеци и да је био достигао свој максимални раст — висину од 30 сантиметара. Углавном сиво, перје му на леђима прелази у светлоплавосиво, кљун му је жут а очи жућкасто-колутасте. По мишљењу орнитолога овај примерак је женка.

Џон Вилијамс, орнитолог Кориндоновог меморијалног музеја у Најробију, мисли да је то најбржа птица грабљивица коју је човек икад видео. Бржа је чак и од сивог сокола (falco peregrinus) коме је иако много мања, веома слична.

Судија Руд је задовољан што има једног теита-сокола у врту. Нада се да ће успети да га истренира за лов, утолико пре што је једну женку јужног сокола (falco lanarius) такође лично обучио.

Медицина кроз векове

Нови лекови из Новог света

У другој половини 16 века апотекари су по стручном знању и спреми често били испред лекара. Алхемичари, следбеници Парацелзусовог учења, испитивали су медицинску вредност метала; нови лекови стално су стизали с Далеког Истока и новооткривених земаља: све то гонило је апотекаре на рад какав њихови претходници нису познавали. Нови лекови били су скупи; њих је требало дестилисати, млети или мешати с другим материјама да би се могли са успехом употребљавати за лечење. Због тога су лекари били примотрани да се више него икад ослоне на знање, суд и умешност апотекара. Огроман део времена лекари су проводили у „дућанима" апотекара саветујући се с њима око припреме појединих лекова, па чак су и своје пацијенте примали у апотекама и ту их прегледали.

Многобројне експедиције које су одлазиле у Америку и на Далеки Исток враћале су се доносећи са собом не само робу, већ и „медицинска блага" која је Европа дочекивала раширених руку. Истакнути шпански лекар Николас Монардес испевао је хвалоспеве новим лековима у својој књизи „Радосне вести из новооткривеног света". Те „радосне вести" односиле су се на разне траве и лекове које су морепловци доносили са својих далеких путовања. Монардесова књига доживела је за кратко време 28 издања и била преведена на пет језика. Његове савете и препоруке који су се односили на нове лекове, лекари су спремно прихватили.

Николас Монардес је и поред свог одушевљења за „прекоморске лекове" више волео да остане код своје куће и да се не упушта у авантуре. Међутим, други пионири медицинске ботанике кренули су у Индију и у Нови свет.

Франциско Фернандез, дворски лекар шпанског владара Фердинанда II, провео је у Мексику седам година испитујући дејство лековитих трава. Својим запажањима и цртежима испитиваних биљака он је испунио 26 дебелих томова. Следећих девет година Фернандез је провео спремајући своје велико дело за штампу. Међутим, умро је пре но што је успео да га приведе крају. После четрдесет година један од његових следбеника приредио је и објавио скраћено и популарно издање велике Фернандезове студије. Нажалост, оригинални рукописи били су уништени за време пожара који је избио у библиотеци где су били чувани.

Улогу морепловаца преузели су ускоро богати италијански увозници: њихови бродови доносили су у Европу кору циметовог дрвета из Индије, смоласти балзам „дрвета који плаче" из Перуа и „најчудесније од свега" — дуван из Америке. Према тадашњем општем веровању, биљка дувана лечила је Индијанце малтене од свих болести, а служила им је и као нека врста анестетика јер је тако „опијала њихове мозгове да нису осећали бол". Француз Жан Нико први пут је видео „чудотворну траву" у Португалији и донео њено семе у Француску. Биљци је дао име „никотијана" и о њој је тврдио да је лековита и да се може употребљавати на разне начине, али увек са успехом: њено лишће лечи од злоћудних израслина и чирева; као осушен прах, кад се удише, отклања главобољу, а кад се пуши ублажава астму.

Све развијенија трговина „лековима за све" доносила је апотекарима велика богатства. Због тога су се они трудили да своје познавање хемиских процедура прилагоде новим лековима. Њихове радионице личиле су на праве лабораторије: ту је било преса за цеђење трава, казана у којима су оне куване, авана у којима су се туцале, реторти за дестилацију. Из занимања апотекара које се дотле једва разликовало од заната, почела је крајем 16 века да се рађа једна егзактна наука: фармакологија.

Скидање коре са циметовог дрвета у Индији

Стогодишњак — троструки рекордер

Италијан Луиђи Таламони прославио је недавно 103-ћи рођендан. Слављеник је поносан не само на своју дубоку старост, већ и на свој троструки рекорд: он никад није ни за један једини дан напустио своје родно место на лигуриској обали, никад није узео никакав лек и у свом животу ниједном није био у биоскопу.

БИО ЈЕ ПРВИ...

Малени брод ловаца на харинге под командом норвешког истраживача Роланда Амундзена први је прошао кроз дуго тражени северозападни пролаз. Брод је остао заробљен три зиме у арктичком леду и вратио се августа 1906. Роланд Амундзен открио је Јужни пол 1911 године. Затим је покушао да авионом доспе до Северног пола. Амундзен, рођен 16 јула 1872, страдао је 1928 године, када је авионом пошао у помоћ експедицији Нобиле.

МНОГО ОЗБИЉНИЈЕ...

Вести да термити „прождиру" Италију далеко су озбиљније но што је изгледало у први мах. Према недавно објављеном чланку у „Њујорк тајмсу", после Другог светског рата у Италији се намножила ова врста мрава који нападају и греде старих библиотека, музеја и палата. Њихов „фронт" протеже се од Алпа до Сицилије и то почев од античких грађевина до сеоских кровињара и модерних станова у новоградњама великих вароши. Писац чланка, угледни италијански архитекта Арнолдо Кортези, овако описује распростирање мрава.

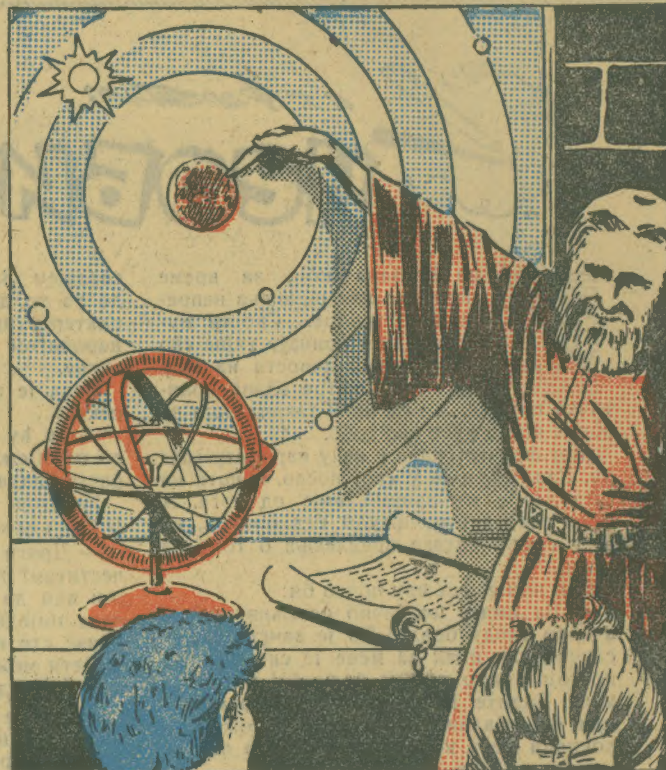
У Риму су се термити прво појавили у једној модерној палати. Одатле су прешли у Ватиканску библиотеку, освајајући палату Венеција, Народни трг, вртове Боргезе, галерије виле Корсини и Народну библиотеку.

У Венецији, пошто су их с муком потисли из катедрале Светог Марка, напали су Дуждеву палату. Тринаест километара од Венеције, мрави су истерали из домова становнике села Ориађо. Рат против прождрљиваца дрвета и хартије се наставља иако без велике наде. Води се најбољим хемиским оружјем које је дала модерна наука, али оно не може да се користи на свим местима. Извесни стручњаци предлажу да се против термита упуте црвени мрави.

Термити су у Италији наишли на велика „складишта" хране. Ако се прошире и на остали део Европе, пре но што се пронађе сигурно средство за одбрану, они ће брзо „решити" проблем архивске грађе и штампаних списа који су се нагомилали од Гутемберга наовамо.

ПРЕМА ЈЕДНОЈ ВЕСТИ

Према једној вести у париској штампи, од 1918 године до данас у Совјетском Савезу је преведено 4.570 дела француских писаца на разне језике народа СССР. Тако је, например, преведено на руски дело Роже Мартен ди Гара „Тибоови", на украјински „Деведесет трећа" од Виктора Игоа, на ђурђијански сабрана дела Оноре де Балзака, „Кола Брењон" од Ромен Ролана преведен је на киргиски, „Госпођа Бовари" од Флобера на литвански а „Комунисти" од Арагона на летонски.

ВЕРОВАО

Пре много векова човек је веровао да је „његова" земља центар Сунчевог система и „глава" свемира, али је то мишљење током времена побијено. Доказало се да је земља уствари само мања планета. Доцније човек је дошао до још једног огромног открића — да је сунчани систем уствари безначајни део Млечног пута, само једна од милиона галаксија.

Кратко али занимљиво

ХИМАЛАЈИ РАСТУ

Почев од августа 1955 године, када се у области Хималајских Планина догодио страшан земљотрес, па до данас врхови Хималаја подигли су се готово за 30 метара. Ова разлика у некадашњој и садашњој висини утврђена је после најсавеснијих мерења. Занимљиво је да стручњаци предвиђају да ће Хималаји наставити да расту.

ПРАУНУК ЖИЛ ВЕРНА НА ПУТУ ОКО ЗЕМЉЕ

Петнаестогодишњи Жан Клод Лас, праунук Жил Верна, предузео је недавно пут око света. Младић је путовао авионом тачно се придржавајући маршруте Филеаса Фога, јунака познатог Верновог романа „Пут око света за осамдесет дана". Међутим, путовање Верновог праунука трајало је свега 80 часова.

ЗЛАТНЕ РИБИЦЕ УМЕСТО АПАРАТА

Недавно су златне рибице биле први пут употребљене за испитивање затрованости отпадних вода из фабрика. Контрола којом се одређивало да ли се отпадне воде смеју пустити да отеку у реку или не, вршена је досад помоћу веома сложених анализа. Нов начин састоји се у томе што се после десетоструког разблажавања, вода која се испитује пропушта кроз акваријум са златним рибицама. Ако оне остану мирне, вода „добија пасош" за пуштање у реку. Узнемиреност златних рибица указује на присуство отровних материја. Живи индикатори први пут су били испитани у рафинеријама нафте.

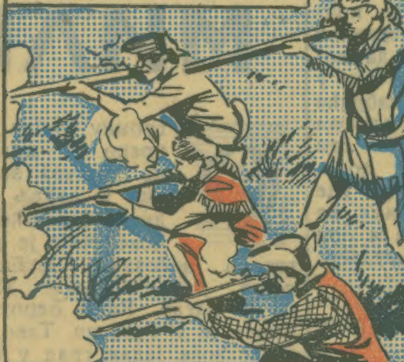
КАМИОН ДРАГОГ КАМЕНА ЗА ГОДИНУ ДАНА

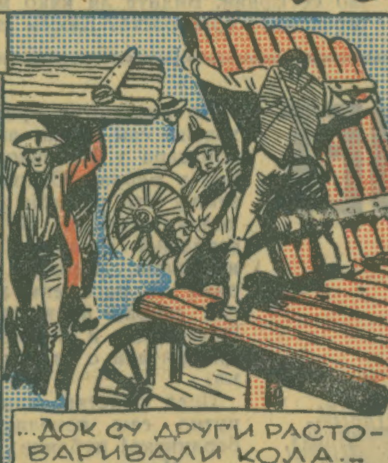
Читава годишња производња драгог камена на свету могла би да стане у један теретни аутомобил. Међутим, читав аутомобилски и возни парк на свету не би могао да прими одједном годишњу производњу угља или нафте.

УСПЕШНО ПУТОВАЊЕ ЛЕДОЛОМЦА „ЛЕЊИН"

Први ледоломац на атомски погон у свету, „Лењин", који је поринут у воде Балтика пре два и по месеца, завршио је прво пробно путовање. Утврђено је да „Лењин" може да плови годину дана а да не узима ново гориво. Његов снажни труп од челика у стању је да ломи ледене санте чија површина достиже три метра.

ТОМАХАВК

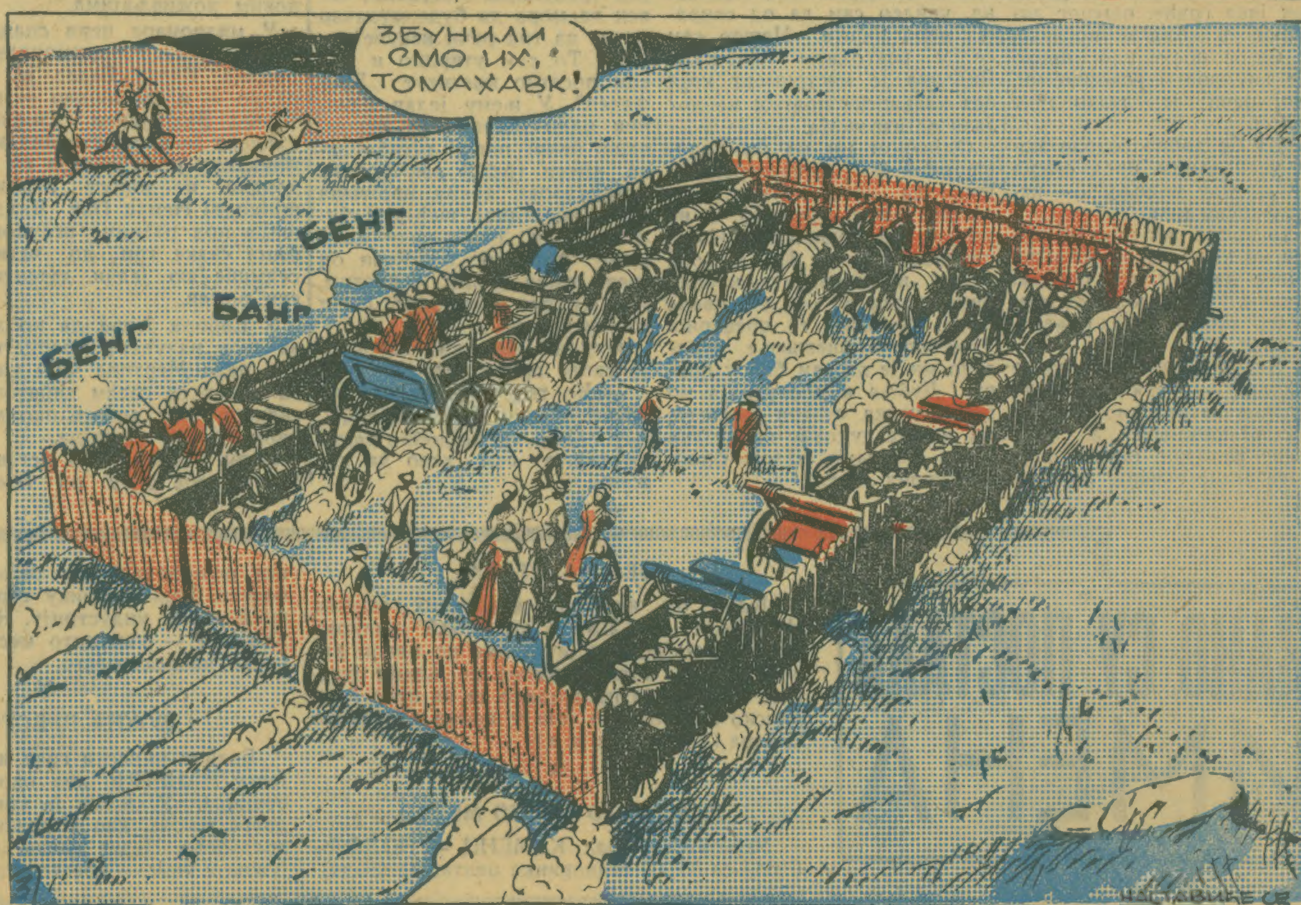

Е. Т. Ферстер: НЕОБИЧНА БРАДА

Има фризера који за време бријања или шишања непрекидно говоре. Својим муштеријама причају тајне својих суседа, новости из града или бистре разна политичка питања. А има их и таквих који за време посла ћуте као гроб.

Мој фризер спада у неку нарочиту групу. Заљубљен је у свој посао. Ништа на свету није му занимљивије од тога. А себе сматра стручњаком без премца, па је у стању читава предавања о томе да држи.

Већ при сапуњању почео би:

— Ви имате необично осетљиву кожу, а врло тврду браду! То је заиста тежак случај, али ипак за мене је ситница. Не постоји нико ко зна боље тај посао од мене. Видите, ја ћу вас прво намазати овим специјалним кремом који кожи надокнади маст које нема а уједно она омекшава длаке.

Затим ми фризер одржи читаво предавање о тешкоћама бријања али све се оне вештом вештином могу пребродити. Ништа му не може поколебати веру у његову ванредну спремност. Она је изнад свега. Зато је неисцрпан у хваљењу самога себе. Сваког дана сам га све теже подносио. Зато сам одлучио да му на неки начин дам добру лекцију какву још досад није добио. Нарочито ми је било стало да уздрмам његово претерано самопоуздање и веру у недостижну вештину.

Довео сам једног дана у његову радњу свог одличног пријатеља Ервина Брисела. Он је први дошао на ред. Мајстор је његову кратку, густу, чекињаву црну браду загледао са невероватним интересовањем. Затим је почео да га сапуња и да уз то даје стручна објашњења о карактеристици Ервинове браде и о свом нарочитом методу којим ће успети да је скине.

Када је посао био завршен, Ервин је рекао:

— Ја ћу морати данас још једном да се обријем. Знате, мени необично брзо расте брада!

Мајстор се овоме самоуверено насмејао као неком добром вицу:

— Драги мој господине! Могу да вам честитам! Када вас ја обријем, гарантујем вам да се у току двадесет и четири часа ниједна длака неће помолити! За данас сте ви обријани како се само пожелети може. У свету нећете наћи бољег мајстора од мене.

Ервин је резервисано климнуо главом, платио и изишао. Требало је сад да ја дођем на ред да се шишам. Али сам намерно пропустио једног старијег господина који је дошао да се брије и шиша. Читао сам новине и пустио још једног господина који је журио.

Најзад после непуног часа дошао сам ја на ред. Фризер ми је потсекао косу и по свом обичају посаветовао и препоручио воду коју треба да употребљавам за своју косу.

Изненада је тада ушла једна нова муштерија. Мајстор је бацио летимичан поглед на врата, али усред речи застао и пребледео. Замислите ко је стајао пред њим? Ервин Брисел са кратом густом чекињавом црном брадом!

— Ха, шта сам вам рекао? — насмејао се Ервин. Видите ли како ми брада страховито брзо расте? Кажем ја вама...

Мајстор му је, запрепашћено, пришао и неповерљиво се забленуо у њега. Да се сасвим увери, опипао му је браду и мало повукао прстима. Неколико минута стајао је насред фризерског салона нем и непомичан као кип, толико је био зачуђен и изненађен. Реч није могао да проговори од узбуђења. Показао је Ервину руком место да седне, а затим је довршио моје шишање.

Кад сам устао са столице уступио сам место Ервину, кога је мајстор почео по други пут да брије. Ниједну реч за све време није изустио, био је толико утучен да ме је почело обузимати сажаљење.

— Не, не кошта ништа, господине! — рекао је одлучно када је Ервин полазио. То је први пут да ја неког рђаво избријем.

Изишли смо и оставили фризера као покислог. Од тога доба никада више није био благоглагољив нити је поверавао муштеријама своје стручне тајне.

По који пут згодно дође кад човек има близанце за пријатеље. Ервин и Иван Брисел су толико слични да их ни најискуснији криминални комесар не би могао разликовати.

КОРИСТАН САВЕТ

Управо ми је било једанаест година, — каже Јехуди Мењухин, када сам почео да свирам на виолини. Сећам се добро мог учитеља Жоржа Енеска који ми је држао часове у свом париском атељеу. Био је то човек јаке грађе, оштрог лица, али и благог погледа. Док ме је посматрао преко своје виолине и говорио ми, свакој речи је давао такт гудалом.

— Да би добро свирао мораш увек имати пред очима неку „звезду водиљу" — неки узвишени циљ.

У то време сам мислио: хоће да ми каже како треба све од себе да дам док свирам. Међутим, тек касније сам разумео прави смисао његових речи.

— Значај њихов, — каже Мењухин, — увек сам имао на уму и то не само у мојој музичкој каријери. У току Другог светског рата нашао сам се једне вечери, на Алеутима у некој дашчари преуређеној за болницу. Четрдесеторици рањеника који су само вестима са радија скраћивали предуге часове желео сам нешто да отсвирам. Али, када је мој колега пијаниста сео за клавир који је личио на „стару канту", јер је половина дирки била без тона, увидео сам да од свирања нема ништа. Нашао сам се у неугодном положају. Виолина је инструмент који без клавирске пратње не долази до изражаја.

Одједном ми на ум падоше речи мог професора. Реших да свирам Баха. Али, он је тежак а уз то и не много приступачан. Ипак, рачунао сам да ће његова чиста и племенита музика бити мелем за ове усамљене људе. И нисам се преварио. Њихово одушевљење показало ми је да сам био у праву. Дубља и директнија но реч, музика ствара равнотежу и даје духовну храну свима а не само малом броју културних људи.

По завршетку рата прихватио сам позив америчког комесара у Немачкој да дођем у Берлин. Отишао сам у земљу где су моја сабраћа толико патила. За њихова страдања сазнао сам док сам недељама боравио у логорима за расељена лица где сам свирао преживелима из Бухенвалда и Белсена а они ми причали о својим недаћама.

Пред почетак концерта упутио сам неколико речи берлинској публици:

— Мржња је узрок истребљењу Јевреја. Али, на мржњу се не одговара мржњом. Надам се да ћемо то вечерас разумети кроз музику коју сви волимо.

Концерт је примљен с правим одушевљењем. После њега, још дуго времена примао сам писма слична овом:

„Кад сам чуо, вас Јеврејина, да свирате Бетовена и да га тумачите исто као и ми Немци, поцрвенео сам и од саме помисли на страхоте које сте преживели".

— После концерта још једном сам био захвалан моме учитељу, — каже Мењухин — што ме је својим саветом одржао у најкритичнијим тренуцима. Уосталом, човек не мора да буде музичар па да из тих речи извуче корист. То сам утврдио и кад сам посетио институт „Рокфелер". У њему један научник ради савесно на откривању неког новог антибиотика, други тражи лек против туберкулозе, трећи проучава лоше последице шећерне болести. Сви ови људи иако живе потпуно одвојени од света живе пуним животом, јер њихове очи виде један узвишен циљ.

Јехуди Мењухин завршио је своју причу речима:

— Ко год подигне очи ка неком идеалу који је оплемењен радом, он ће добро разумети шта сам хтео да кажем.

МИЛИОНАРИ ПЕРА

Огромну своту од преко 40 милиона долара зарадио је „краљ надугачкопишућих", човек чије је име готово непознато љубитељима добре књиге. Име му је Едгар Рајс Бероу, а живео је у Тарзани. Тако се данас зове један град у Калифорнији који је своје име добио према човеку из џунгле Тарзану, јунаку Бероуових романа. Прва књига Тарзанових авантура премашила је тираж од 4 милиона примерака, а пошто су читаоци стално захтевали нове Тарзанове доживљаје, предузимљиви Американац основао је праву фабрику за писање романа, која је наставила да ради и после његове смрти. „Фабрика" има сопствену радиостаницу на чијем су програму готово искључиво приче о Тарзану. Филмове о Тарзану гледали смо и ми, а преко стотину недељних часописа и листова доносе стрипове о Тарзановим доживљајима.

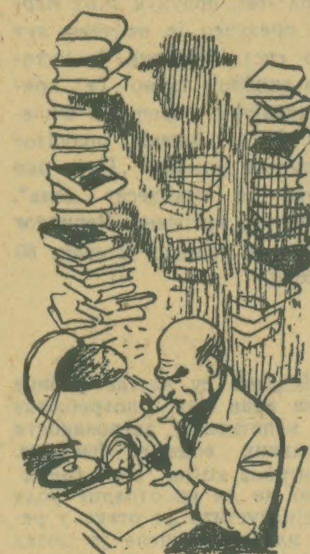
У милионаре пера спадају и неки писци криминалних романа. Едгар Валас је зарадио — и прокоцкао — милионе; Белгијанац Сименон написао је више стотина криминалних романа који су му донели и доносе огромне приходе; Немац Пат Вилдер пише под разним псеудонимима сваке три до четири седмице по један детективски роман.

У Европи једва да ко зна за име калуђера трапистичког реда Мертона чија књига „Брег са седам спратова" сваке године донесе око милион долара прихода.

Џорџ Бернард Шо оставио је иза себе суму од преко милион долара, мада је за живота стално тврдио да плаћа више пореза но што зарађује.

Сладуњави романи Хедвиге Куртс-Малер спадали су у најчитаније књиге на свету. Њених 200 романа достигли су укупан тираж од преко 30 милиона примерака.

Занимљиво је, међутим, да од 65.000 разних књига колико се просечно за годину

дана објави у Европи, четири петине не дочека друго издање.

Године 1892 написао је Брендон Томас једну лакрдију која је буквално освојила свет. Његова комедија „Чарлијева тетка" преведена је на 28 језика и доживела је досад 400.000 извођења на позорници. Сматра се да овај рекорд у извођењу досад још није превазиђен. У данима највећег успеха ова лакрдија доносила је понекад свом аутору и по 100.000 златних марака на дан. Сличан је случај с безвредним комадом Мејерса-Фостера „Стари Хајделберг" који се и данас изводи на многим позорницама у свету.

„Дама с камелијама" Александра Диме доживела је 135.000 извођења. Комедија Франца Молнара „Игра у замку" изведена је преко 18.000 пута.

„Краљеви оперете" имали су приходе веће и од правих краљева. Калманова оперета „Кнегиња чардаша" изведена је за његовог живота преко 60.000 пута, што је у то време био светски рекорд. Оперета Франца Лехара „Весела удовица" изведена је досад 50.000 пута.

ПРВА »БЕРЗА«

Прва „берза" сакупљача картона који су служили као подметачи за флаше и кригле пива одржана је недавно у Дортмунду. Према мишљењу организатора за време ове оригиналне манифестације измењано је око 20.000 до 30.000 „драгоцених" примерака из целог света. Колекционари, од којих је најмлађи имао 6 а најстарији 72 године, били су натоварени огромним коферима да би донели у Дортмунд своја „блага". Као и код поштанских марака најтраженији примерци су били с „фелером" — каквом штампарском грешком или необичном мешавином боја.

КАКО СУ ПОСТАЛА ИМЕНА

ЗЕМЉА ИТАЛА

Једна од највећих европских земаља ИТАЛИЈА (301.218 кв. км и 50,5 милиона становника) добила је то име по малом народу Итала, који је живео на њеном југу. Име — Италија проширило се на цело Апенинско Полуострво још у време владавине Цезара (100 — 44 п. н. е.)

КАМЕНИТО НИСКО МЕСТО

Украјински град КАМЕНЦ — ПОДОЉСКИЈ са 35.000 становника центар је значајног пољопривредног рејона Хмељницке Области. Има фабрику стругова, прехранбену и дрвну индустрију. Његово име значи: Каменец — каменито место, а Подољск — ниско, низиско место.

ЈУЖНА ПРЕСТОНИЦА

Велики кинески град и лука на Јангцекјангу НАНКИНГ има око 1,2 милиона становника. У њему је универзитет и многе друге школе, као и различита индустриска предузећа. Назив града је кинески: нан — јужни и кинг — престоница.

ЗЛАТНИ РОГ

Тим именом названа су два залива. Први је у мореузу Босфора и служи као лука Истанбулу а други је код Владивостока. Име „Златни" дато је због важности и погодности тих залива за пристајање бродова а „Рог" због њиховог рачвања које потсећа на рог јелена.

ГРАД У БЛИЗИНИ РТА

Јужноафричка Унија има два главна града: у Преторији је седиште владе а КЕП-

ЧЛАНОВИ ХРВАТСКЕ ДРАМЕ ДЕВЕДЕСЕТИХ ГОДИНА (снимљено 1898)

ПРВИ РЕД, СЕДЕ НА ПОДУ: МАРИЈА ФРЕБЕ, МИЛА ДИМИТРИЈЕВИЋ, ХЕРМИНА КНЕЖЕВИЋ (РАШКОВИЋ), ЉУБИЦА ЦАР, ЕМА СУВАН. — ДРУГИ РЕД, СЕДЕ: ЗОРКА МАРКОВИЋ, ДАРИНКА БАНДОБРАНСКА, МИЛИЦА МИХИЧИЋ, ЉЕРКА ШРАМ, ИВАНА САЈЕВИЋ, АДАМ МАНДРОВИЋ, МАРИЈА РУЖИЧКА-ШТРОЦИ, СОФИЈА БОРШТНИК, ТОНКА САВИЋ, ЈЕЛЕНА АНИЋ. — ТРЕЋИ РЕД, СТОЈЕ: АРНОШТ ГРУНД, ЗВОНИМИР ФРОЈДЕНРАЈХ, ПЕТА ВРАНИ, БОРИВОЈ РАШКОВИЋ, ИГЊАТ БОРШТНИК, ГАВРО САВИЋ, АНДРИЈА ФИЈАН, НИКОЛА МИЛАН, МИШО ДИМИТРИЈЕВИЋ, ВАЦЛАВ АНТОН, ЈОСИП АНИЋ, МИЛОШ ЖАГАР. — ЧЕТВРТИ РЕД: СЛАВКО ВЕЛИЋ, ЖИГА ВАРЈАЧИЋ, ТОШО ЛЕСИЋ, ФРАЊО МАХАЛУП, МИХАЈЛО МАРКОВИЋ, СТЈЕПАН КЕСТЕРЧАНЕК, ФРАЊО КИРИН, МИЛИВОЈ ВАРБАРИЋ, ФРАЊО СТИПЕТИЋ.

100-ГОДИШЊИЦА

ХРВАТСКО НАРОДНО КАЗАЛИШТЕ

Ове године свечано ће се прославити стогодишњица Хрватског народног казалишта као успомена на 24 новембар 1860 године, када су хрватски патриоти, после двадесетогодишње борбе за народно позориште, протерали немачке глумце из Казалишта на Марковом тргу „да се више никад не врате.“ Осврнућемо се на неколико важнијих момената из повести Казалишта.

☆

Страшан притисак бечког апсолутизма и германизаторског режима није допуштао да се Казалиште назива хрватским, него загребачким, затим у њему су морали да се негују и други језици, у првом реду немачки.

☆

Злогласни Бах растерао је казалишни одбор, али отпор није изостао. Од 24 новембра 1860 године почиње „победоносни период хрватске драмске уметности.“

☆

Тога дана и године, увече, омладина загребачке Академије окупила се у позоришту и наједном, усред атмосфере пуне немира, „с галерије полетеше на позорницу венци од сламе, труле јабуке, црни лук, а са плавог директоровог фрака сливали су се разбијени мућкови.“

☆

Завеса се спустила, па се поново дигла. На позорници се појавио хрватски глумац Вилим Лесић и објавио да ће се отсада претставе давати на хрватском језику.

☆

Историја Хрватског народног казалишта препуна је борбе против германизације и борбе за хрватски језик и хрватску драму. После 1832 године појавили су се први драматичари преводиоци који су тежили да припреме дела за глумачку дружину која је тек имала да се створи. Крста Станковић саградио је на Марковом тргу прву позоришну зграду. Крајем 1835 године зграда је предата народу и служила му 60 година до пресељења у модерно здање — 1895 године.

☆

Димитрије Деметар, главни покретач и оснивач Народног казалишта борио се за ту установу као за једно од главних средстава народног образовања.

☆

У згради на Марковом тргу 10 јуна 1840 одиграна је прва домаћа драма „Јуран и Софија“ од Кукуљевића. "Глумци су били сви од реда почетници, али је успех био велики, јер се није клицало људима него идеји“.

☆

Године 1846 давала се прва хрватска опера „Љубав и злоба“ од Ватрослава Лисинског. „Успех ове опере јако је деловао и на развитак драме.“

☆

Године 1862 загребачка драма гостовала је у Београду, док су српски омладинци стајали на барикадама. Дочекана је са великим одушевљењем и доживела незапамћен успех у Београду.

☆

Године 1863 одбор Београдског позоришта обратио се загребачком одбору и предложио му сарадњу. За напредак српске и хрватске позоришне уметности требало је сва наша позоришта довести у додир — да би слала једна другим у замену нова дела и на време се обавештавала које се драме преводе да се на више страна не би преводиле исте.

☆

Од 1863—1867 претседник казалишног одбора био је песник Јован Суботић који је написао драму „Звонимир, краљ хрватски“. „Ово је дело у оно доба било триумфалан израз споразума“. Цветићевог „Немању“ правници загребачке Академије давали су за пострадале Хрвате приморце.

☆

Офенбахова „Свадба под светиљкама“ била је прва оперета која се (1863 године) давала на Хрватској позорници. Године 1867 приказана је прва Шекспирова драма — „Млетачки трговац“. Три године доцније Иван Зајц оснива сталну оперу, а Стјепан Милетић 1896 прву глумачку школу.

МНОГО СЕ ПИШЕ МАЛО СЕ ЗНА...

О ракетама на Месец врло се много пише а веома се мало зна. Међутим, један совјетски лист је недавно објавио извесне податке који се односе на било коју ракету чији ће се задатак састојати у томе да однесе на Месец једну тону корисног материјала. Иако је обавештење уопштено и оскудно врло је значајно, јер је то први пут да се објављују подаци сличне врсте.

Једна таква ракета, дакле, морала би да има пет спратова, да је дугачка 60 метара а да пречник њеног приземног спрата износи десет метара. Тежина ракете у тренутку одвајања од Земље износила би 3.348 тона од чега би 2.892 тоне тежило само гориво, 455 тона износила би сама ракета а једну тону користан терет.

Тежина ракете делила би се по спратовима на следећи начин: први спрат 2.760 тона; други 495 тона; трећи 75,5 тона; четврти 13,78 тона и пети спрат 2,72 тоне.

Први спрат би покретало 19 мотора са потиском од 350 тона сваки; други три мотора исте снаге, трећи три мотора од по 60 тона, четврти спрат би имао један мотор од 35 тона и последњи спрат био би снабдевен мотором чији потисак има десет тона.

У чланку је назначено да се горње карактеристике односе на ракету која троши течно гориво и које долази у просторе за сагоревање помоћу пумпи чији рад почива на турбинама.

Пошто се приближи Месечевој површини, ракета би се преокренула тако да „седне“ на доњи део. Мотор са последњег спрата имао би задатак да ступи у дејство ради кочења при падању, јер целокупна машина мора да се спусти без икаквог удара.

БЕН ХУР
ФИЛМ И РОМАН

Америчка филмска академија доделила је за 1959 годину награде: за најбољи филм, најбоље глумце, најбољег режисера, најбоље камермане и друго. Било је мало „Оскара“ да би се наградили сви истакнути сарадници филма „Бен Хур“ који је превазишао све успехе филмске продукције за протеклу годину.

Филм се засада даје само у Њујорку и Лондону, а садржи све могуће суперлативе. Један од најистакнутијих америчких филмских критичара, који је гледао овај филм, каже: „Досад се дешавало да поједини филмски продуценти огласе неки филм ремекделом, али после остану дубоко разочарани кад се критика не сложи с њима и кад публика не покаже нарочито интересовање. Код овог филма ствар стоји друкчије.“

Треба ли рећи више, него да овај филм претставља прекретницу у историји кинематографије? Шест хиљада филмских критичара нису нашли ниједну озбиљнију замерку, већ стално један за другим истичу технику снимања, боју, тон, режију, глуму, глумце, невероватну раскош, масовне сцене итд.

„Метро-Голдвин-Мајер“ једино је филмско предузеће које је имало куражи да уложи у један једини филм огромну суму од 15 милиона долара. Припреме и сва снимања трајала су 5 година. Према досадашњем успеху филма могло би се закључити да оволики трошкови нису били узалудни. У Америци су већ сада све биоскопске карте за овај филм распродате три месеца унапред. „Бен Хур“ ће се приказивати у мају на фестивалу филмова у Кану, а најесен у Паризу и Цириху. Верује се да ће овај филм тући све досадашње рекорде и да ће се приказивати у току следећих пет година у готово свим државама света где ће га гледати око 50 милиона људи.

Познати филмски режисер Вилијам Вајлер успео је да направи филм тако да посетилац приликом приказивања заборави да се налази у биоскопу. Чини му се да лично стоји на борним колима и да јури око стадиона, осећајући у носу чак и песак који су коњи подигли својим копитама. Поморска битка приказана је тако животно да се искључује свака помисао да је то филм. Нико не осећа да филм траје готово четири сата.

Новац и време нису играли улогу приликом снимања. Трка квадрига на стадиону за „награду Рима“ која у филму траје 28 минута, снимана је три месеца уз помоћ 10.000 статиста и 200 артиста. За 28 минута филма утрошено је милион долара. Испред очију гледалаца пролази преко 18.000 разних историских костима. За поморску битку било је потребно 150 бродова. И поред све ове грандиозности режисер је успео да створи дело које не делује разметљиво.

Најзад, „Бен Хур“ је филм који ће поправити утиске што их је филмска публика у последње време често имала. Овај филм је, поред осталог, потврдио да добар режисер са добрим глумцима и сценаријем може да створи дело од велике уметничке вредности.

Роман „Бен Хур“ написао је пре 80 година генерал Љу Валас, Американац. Преведен је на 37 језика. Прерађен је за позориште, а као филм досад је сниман три пута.

Љу Валас (1827—1905) родио се у Бруквилу, у америчкој савезној држави Индијани. Студирао је права у Индијанополису. Студије је привремено напустио да би образовао добровољачку чету која се борила у Мексиканском рату у коме је он постао потпоручник. После окончаног рата завршио је права. Чим је почео грађански рат Валас је постао пуковник. Године 1861 постао је бригадни генерал, а после заузимања тврђаве Донелсон, 1862, унапређен је за генералмајора. Јула 1864 спасао је Вашингтона од готово сигурног заробљавања.

Године 1865 напустио је војску и вратио се правима. Био је једно време гувернер Новог Мексика, а затим посланик у Турској. Као књижевник постао је познат захваљујући својим историским романтичарским романима: „Белолики бог“, роман о освајању Мексика, „Бен Хур“ (1880) и „Индиски принц“.

Није имао времена да буде кратак

Велики немачки критичар Готхолд Ефраим Лесинг при писању је нарочиту пажњу обраћао на то да буде што садржајнији и истовремено што јаснији и краћи. Сваки свој рукопис прегледао је више пута и избацивао сваку сувишну реч.

Једном је морао хитно да напише неко важно писмо свом пријатељу Милијесу и на крају је додао:

„Опростите због непристојне дужине писма. Али, и поред најбоље воље нисам имао више времена за скраћивање“.

ТАУН (Капштат) основан 1648 године 50 км северно од рта Добре Наде, има парламент и око 700 хиљада становника (са предграђима). По рту на крајњем југу Африке настало је име града које у преводу са енглеског (и холандског) значи: „Град у близини рта“ (Добре Наде).

✶

ДУГА РЕКА

Највећа притока Волге, река КАМА дугачка је 2.032 километра и оправдано носи то име: на удмуртском реч „кам“ значи дуги. Кама је водом богатија од Волге и даје јој сваке секунде просечно 3.856 кубних метара воде, што је 15,7 пута више него што Велика Морава даје Дунаву. Пловна је. Као и на Волги, и на Ками се граде велика вештачка језера, чије ће воде покретати турбине огромних хидроелектричних централа.

✶

МЛЕЧНИ ПОТОК

Десна притока Амура у Североисточној Кини, река СУНГАРИ, дугачка око 1.300 километара значи „Млечни поток“. Сплавна је а у доњем току пловна и за бродове. На њој је много градова: Гирин (Czinlin), Харбин и други. Узводно од Гирина изграђена је велика хидроелектрана — Финманска.

✶

КЛИН

Велики западнонемачки град и лука на Балтичком Мору КИЛ назива се „Клин“ по заливу који има облик клина. Кил има преко 270.000 становника, бродоградилишну, машинску, електротехничку и индустрију за конзервисање рибе.

ВРВЦА (ШНУР)

Најдужи планински ланац на Земљи КОРДИЉЕРИ протеже се од полуострва Аљаске до рта Хорна на Огњеној Земљи у дужини од 15.000 километара. На њима има преко 80 активних вулкана. Богати су многим рудама. Назив Кордиљера је шпански а значи врвца, шнур, односно канап. Такво чудно име настало је свакако отуда што се Кордиљери на великим дужинама пружају у правој линији — „као под шнур“.

ПОСЛЕДЊИ ЛЕТ

Као оштри челични клинови меци се забише у авион уз прасак и кабину испуни мирис барута. Истовремено смо обојица крикнули: пилот Рон Ветсон и ја, Лоренс Кеван, навигатор „Москита" 680 ескадрона стационираног у Египту.

Тога пролећног јутра 1945 године имали смо задатак да откријемо једну немачку радарску станицу постављену на острву Родосу. То је по свему изгледало — једноставна операција „тамо и натраг", а у исто време требало је да то буде наш последњи борбени лет. За неколико дана имали смо да кренемо у Енглеску после шеснаест месеци заједничких летова и тешких ваздушних окршаја.

Све се догодило за неколико тренутака. Летели смо изнад Средоземног Мора ка месту где се, према примљеним извештајима, налазила немачка радарска станица. Изненада, приметили смо наш циљ. Спустили смо се на око 70 метара. На једној малој чистини, уз саму обалу, уздизала се међу дрвећем радарска антена.

Рон је спустио авион још ниже, и са свега десетак метара могао сам да разазнам све детаље. Прибележио сам место радарске антене и једно или два склоништа. У близини није било ниједног немачког војника.

Смртоносан лет

Рон је поново окренуо авион да бисмо још једанпут на истој висини прелетели радарску станицу и проверили забележене податке. Међутим изненада смо приметили немачке војнике како излазе из склоништа. Отворили су на нас ватру из аутоматског оружја. И пилот и ја били смо одједном погођени. Мени је метак само окрзнуо леву руку и рана није била озбиљна. Зачас смо били изван опасне зоне, и Рон је усмерио авион ка нашој бази. Таман сам помислио: „Добро смо прошли", кад ми он рече:

— Преузми контролу, Лоренсе.

Чак ни тада нисам схватио да је он тешко рањен. Узео сам команду и попео авион на око 500 метара, очекујући да је он преузме и врати нас у базу. Рон је то и покушао, али је одмах затим немоћно клонуо.

— Вози како знаш, — процеди тешко дишући. — Ја не могу да се покренем.

Његове речи су ме узнемириле. Нисам имао ни један час обуке у летењу. Штавише, извањена кабина на „Москиту" отежавала је да изменњамо места, поготову што тешко рањени пилот није могао ни да се помери.

Нисам успео да поставим тачан правац лета, јер је било немогућно да досегнем до свих контролних уређаја. Ронова стопала су притискала крмило. Када сам се савио да му покренем ноге, схватио сам наш положај: под кабине био је прекривен крвљу.

Грозничаво сам размишљао. Ако усмерим авион ка југу некако ћемо доћи до египатске обале, али је требало да прелетимо око 500 миља изнад мора.

При скретању на нови курс, авион се затресао и почео у скоковима да се пење. До овог неспретног маневра Рон је био у несвести, али онда дође к себи.

— Зашто летимо ка југу? — промрмљао је. — Усмери ка Криту.

Чинило ми се да не би требало поћи ка Криту. На том брдовитом острву тешко се налази погодан терен за атерирање. Погледао сам Рона. Био је самртнички блед јер је изгубио много крви. Једино што сам могао да учиним, то је да му дам кисеоник и тако га одржавам при свести да би ми говорио шта да урадим када угледамо земљу.

Ни на небу ни на земљи

Тако смо летели око четрдесет пет минута, и Рон се опет узнемири.

— Лоренсе, — мрмљао је, — са мном је готово.

Тражио је да му пружим руку и да се поздравимо. Ја сам покушавао да кажем нешто као охрабрење али сам му учинио по жељи. Тада се он поново онесвестио.

Једини начин да употребим радиовезу био је да се сагнем преко Ронових ногу и да са пода кабине дохватим телефон. Али кад год сам то покушао, губио сам прегледност хоризонта, и авион је скретао са одређеног правца. Међутим, знао сам да је радиотелефон био једина могућност да успоставим везу са неком ваздухопловном базом. Зато сам се често сагињао и позивао: „Кливеленд 25". Али уместо одговора авион би се само накривио.

Почео сам да губим поуздање. Упорно сам се борио да ми нерви не попусте. На крају, када сам изгубио сваку наду, чуо сам да неко зове. То је био аеродром „Лидија" у Палестини. Саветовали су ми да авион одмах окренем на исток ка палестинској обали. Тако сам и урадио, и ускоро, на моју велику радост угледао сам пешчану обалу.

— Смањи висину, — наредили су ми.

Метар по метар су ме водили кроз ваздух док се најзад нисам нашао изнад самог аеродрома.

Драма у ваздуху

Распитивали су се за техничке детаље. Интересовало их је колико је авион оштећен да би ме упутили како да атерирам.

— Ја никад нисам слетао, — обавестио сам их.

Наступила је тишина, а онда сам чуо:

— У томе не можемо да те саветујемо. Нико од нас не познаје „Москитосе". Можда је најбоље да искочиш падобраном.

Облио ме је хладан зној. Прошапутао сам:

— Не могу. Пилот је жив. Морам и њега да сведем доле.

Други глас ме прекиде:

— Можда ћеш ударити у земљу, али — указаћемо ти помоћ.

Погледао сам у часовник. Био је један сат поподне. Значи, издржао сам пилотирајући више од два часа.

— Слушајте, — обавестио сам их. Више не могу да у исто време одржавам везу и управљам авионом. Отсада вам нећу одговарати.

— У реду... Срећно!

Знао сам да почиње последњи чин ове драме: у живот или смрт. Готово сви изгледи били су на оној другој страни.

Брзина „Москита" при слетању на земљу требало је да буде око 120 миља на час. А ја сам се кретао брзином предвиђеном за летење — око 300 миља. Додирнути тада земљу значило је одлетети право у пакао.

Страх управља авионом

Нисам се усуђивао да избацим точкове и покушам нормално атерирање. Али шта? Стегао сам зубе и усмерио авион ка земљи. Изненада, опет сам окренуо апарат нагоре. Помисао да ћу се разбити о земљу надјачала је у мени, и сада је страх управљао авионом. Око пола сата кружио сам изнад аеродрома.

Три пута сам доносио чврсту одлуку да слетим. Три пута слетао на десетак метара изнад земље, и сваки пут у последњем тренутку одустајао. Али, знао сам да то, нарочито због Рона, морам да учиним што пре. Још једном сам опкружио и онда заронио кроз ваздух.

Писта се муњевитом брзином приближавала. Сад! Слети... Слети. Двеста миља је исувише брзо...

Удар у бетонску писту био је страховит као експлозија и одбацио је авион од земље. Пропелери су отпали. Машина се раздвојила напола.

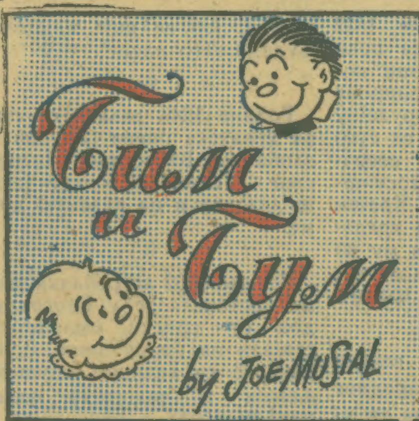
Црвен облак обавио нас је. Страх од ватре поврати ме из полусвести. Збацио сам опрему са себе. Покушао сам да Рона подигнем, али нисам успео ни да га покренем. Скочио сам на крило авиона и тада тек видео да су црвени облаци уствари усковитлан песак који се подигао када је авион ударио у земљу. Одмах су стигли и спасиоци и одвели ме у болницу. Тек предвече дознао сам да је Рон мртав. Он је умро док смо још били у ваздуху.

Шест дана доцније рат у Европи био је завршен. Само шест дана, али за Рона то је било предуго.

ДИМ УМЕСТО МОРЗЕОВЕ АЗБУКЕ

Међу заосталим племенима Северне Аустралије одавно се употребљава дим за хитно преношење вести или позива. Тако се, например, димом позивају ловци кад треба да пођу у лов. Старци и искуснији одрасли становници могу помоћу дима да јављају или да сазнају врло различите вести. Они читају на основу тога где се дим појавио, у које доба дана, колико је трајао, какве је боје и колико се димова јавило у исти мах.

Овај необичан „говор" састоји се у следећим знацима: један танак и бледуњав димни стуб, један бледуњав али широк стуб, танак или широк мрк или сасвим црн стуб дима; затим спирални прстенови бледог или мрког дима или оба дима одједанпут; мали облаци пуштани у ваздух у једнаким временским размацима; ватра са димним огњиштима са стране или огњишта постављена у виду троугла или четвороугла, итд. Комбинацијом ових и других могућности урођеници Северне Аустралије одашиљу више од стотину вести и саопштења. Разнобојност димних стубова постиже се лако, треба само знати да ли се на ватру ставља суво или зелено дрво, како се ове две врсте дрвета мешају, кад их и како треба посипати пепелом. Незгода је само у томе што овај урођенички телеграф ради једино кад је лепо време. Чим је већа киша, он је „у квару".

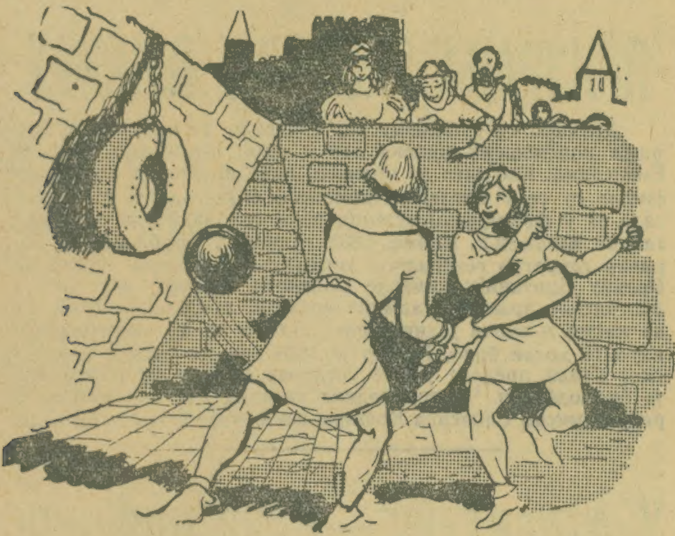

КОШАРКА

Пре кратког времена, у америчком „Природњачком часопису“ штампан је чланак познатог археолога Бореција који је познат и по томе што је дошао до значајних открића испитујући дно гватемалских вода. Међутим, овом приликом његов чланак носи неочекиван наслов: „Који су утицаји створили наше данашње игре са лоптом?“ Он сматра да све оне, почев од кошарке до фудбала потичу из Средње Америке, од народа који су тамо живели пре но што је Колумбо први пут препловио Атлантик.

Амерички Индијанци изненадили су шпанске освајаче, каже Бореци, не само златом и великим грађевинама већ и — лоптом. Њихове лопте о чему смо већ једном писали, биле су од каучука. „Материја од које је лопта начињена — пише један шпански хроничар из 1585 године — састоји се од смоле нарочитог дрвета, која, пошто се једанпут искува, може да се растегне као нека мишићна жила. Има је у изобиљу, може да служи као лек а даје се и као поклон. Те лопте скачу од земље увис. Скачу оне час овамо час онамо а људи који за њима трче уморе се пре него што их ухвате...“

Једну такву лопту, као што знамо, први је донео у Севиљу Кристифор Колумбо. Она је, нема сумње, прва која је додирнула европско тле. Познато је да су конквистадори, вративши се у Европу, донели са лоптом и прве индијанске игре лоптом. Сам Кортез их је увео у Шпанији 1528 године, организујући прва извођења пред владаочевом породицом и племством на двору Карла V. Злогласни велики инквизитор Шпаније Торквемада такође говори о лоптању. После Шпаније игра је изгледа прво освојила земљу Баска на северозападу Пиринејског Полуострва. Стари хроничари пишу да се играла на поплочаном дворишту дугом 30 до 40 метара а широком шест до 15 метара. У почетку се звала „тлачтли“ или „тлачко“.

Првобитна лопта је била чврста и тешка обично преко два килограма. Није могло бити ни помена да је човек удари босом ногом или дланом као што то чине данашња деца. Играчи су је одбијали каменом плочом, која се држала обема рукама, затим лактом, боковима и коленом. Циљ је био да се пробаци кроз један од два камена прстена који су се налазили на супротним зидовима. Али то је тешко успевало, јер је пречник прстена износио највише 30 сантиметара. Чим једна страна промаши, друга би забележила рецку у своју корист. У току највећег дела игре лопта се одбијала о супротне зидове који нису били усправни већ нагнути. Стари писци кажу да су играчи имали такву вештину да је лопта често отскакала од руке до руке по цео сат док не падне на земљу. Кад се томе дода да уопште није било „полувремена“, нити међуодмора, може се замислити каквом су снагом и вештином располагали први европски „кошаркаши“.

У 16 веку било је чувених играча које је публика славила као праве асове. Највеће одушевљење захватало је гледаоце кад лопта прође кроз прстен. Такав чин ништио је све рецке супротне стране и значио победу, после чега се игра настављала. Народ је тада викао, пљескао, скакао, а жене су играчима бацале цвеће и накит. Играч који постигне тако редак успех постајао је славан. Али, утакмице се нису увек срећно завршавале. Услед јаког удара лопте у слепоочницу или стомак играчи су којипут остајали мртви на самом игралишту.. Судбина није била наклоњена ни судијама, који су често на ивици живота напуштали игралиште услед повреда које су добили од стране незадовољника.

Публика је имала обичај да се на победу клади у новац, у предмете од вредности, у одело, мач и слично. Неки су на таквим „кошаркашким“ утакмицама губили кућу, цело имање или читаву жетву. Било их је који су услед изгубљене опкладе постајали робови. Клађење је постало специјалитет Европљана јер кошаркашке екипе и публика Астека и Маја нису знали за опкладе.

Енглески археолог Мосли први је 1891 године описао правила игре са лоптом и прстеном. Исте године у Спрингфилду, у држави Масачусетс, одигране су прве утакмице модерне кошарке. Американац, доктор Најсмит, који је доскора сматран „оцем“ овог спорта, није био, као што се види, њен оснивач. Он је, по свој прилици, као образован човек кога је спорт веома занимао, прочитао чланак енглеског археолога Мослија и исте године увео у моду ову игру која је одавно била заборављена.

ЕЛЕКТРОНСКИ МЕЊАЧ ПАПИРНИХ БАНКНОТА

Овај аутоматски електрични мењач уситњава папирни новац само једне одређене монете. Прима банкноте иако су поцепане, али страну валуту и неисправне новчанице избацује натраг. На апарату горе лево убацује се папирни новац и доле десно лако избацује. Апарат обавља врло прецизно „свој посао“.

НАПАД НА „МО-ЛИНИЈУ“

Зар да шаљемо ракете у васиону, чуде се и многи научници, кад још не познајемо довољно ни нашу планету? Троше се милијарде динара да се ухвате таласи из простора удаљеног од нас хиљадама километара, док смо једва који километар продрли у унутрашњост Земље. Због овога је једна група америчких научника основала посебно удружење са циљем да се бави испитивањем унутрашњости наше планете.

Професор Гордон Лил са својим сарадницима који припадају Националном савету за истраживање Сједињених Држава, израдио је већ пројект „Мохоул“. На нашем језику то би значило „Мо-продор“. Залажење у унутрашњост Земље, до краја чврстог омотача, односно до такозване „Мо линије“, како је границу између првог и другог слоја назвао познати хрватски научник Мохорчић, треба научницима да помогне у одгонетању тајне настанка и развитка наше Земље, као и њене будућности. Они мисле да ће резултати њиховог рада бити драгоценији од оних који се добијају испитивањем космоса.

Сама „Мо-линија“ претставља горњи омотач другог слоја унутрашњости земље. Наука засад ништа детаљније не зна о овом слоју, сем да одавде настају вулканске ерупције. Човек је најдубље продро у унутрашњост земље, 6,7 километара, преко петролејских бушотина. Рударска окна се налазе једва на половини ове дубине, а сама „Мо-линија“ на 11—14 километара.

Неки научници верују да ширина овог слоја износи неких 3.000 километара али још нису детаљније испитали његов састав. Тек ће продор до „Мо-линије“ омогућити науци да одгонетне ову тајну.

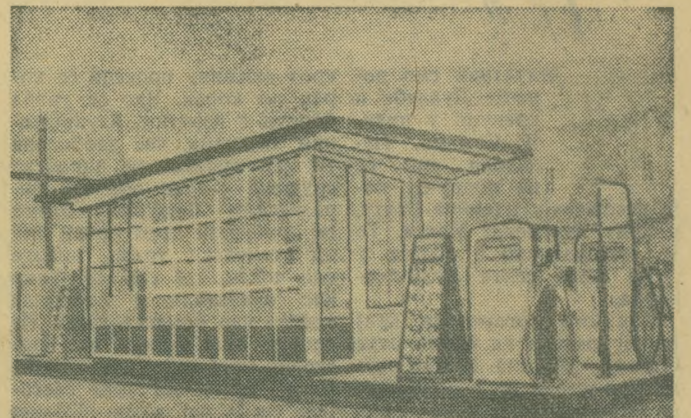
Продирање у овакву дубину није ни лако ни једноставно, мада је техника постигла крупне успехе у томе. Захваљујући такозваним пловећим острвима и нарочито опремљеним бродовима, праве се бушотине и у морима и океанима и из њих добија петролеј.

Уз финансиску помоћ Националне академије наука почеће бушење првих отвора у кори Земље. Научници су изабрали баш океан јер водени слој олакшава продирање у дубину.

Западно од Мексика међу острвима Клипертон и Гваделупа специјалним бушилицама ископаће се рупе од једне, две или три хиљаде метара. Та прва фаза у стварању „Мо-отвора“ биће завршена до лета идуће године. После би се приступило другој фази да би се допрло до саме „Мо-линије“. За извођење ове друге фазе биће потребно да се сагради нарочит брод и конструишу посебни уређаји, јер садашња опрема и бродови не омогућују продирање до 10 километара. На овом подручју дубина мора је преко 3.000 метара, тако да би на дну уствари требало прокопати отвор дубок 9 километара.

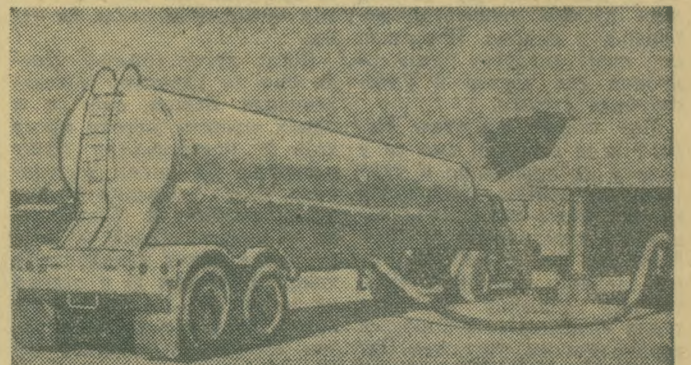
Радови на првој фази су отпочели 14 јуна прошле године. Научници верују да ће успети да продру до „Мо-линије“ и да ће открити многе тајне наше планете. Заједно са истраживањима која се врше у васиони можда ће доћи и потпунија сазнања о настанку и животу Земље.

Покретна бензинска станица

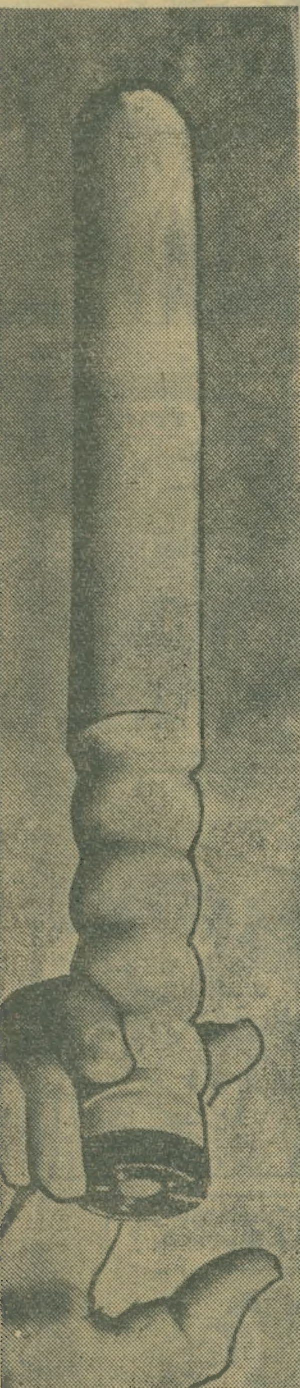

Цела бензинска станица — пумпе, канцеларија и соба за одмор — монтирана је на челичним клизачима. Зато може да се натовари на камион и пренесе тамо где је моментано потребна, уз цистерне и доводне цеви.

У ЦИСТЕРНИ — СУВ ТОВАР

Кроз цев која води од цистерне не тече бензин него цемент у праху или брашно, креч као и било који други материјал у праху. Цистерна се пуни кроз горње отворе а материјал извлачен пумпом излази кроз цев на другом крају.

Позив за помоћ

Чувари у Енглеској имају палице са транзисторским радио предајником. Довољно је само да притисну дугме да би неприметно позвали у помоћ најближу полициску станицу.

ДА БИ ИСПИТАЛИ...

Зашто се неки људи одају пићу — наумили су да испитају шеф социјалне службе за лечење алкохоличара у Бечу др Ханс Ротер и др Шенкер из Минхена. Огледи за које им је послужила мачка Маунци снимљени су на филму. Из њеног понашања се види да губитак душевне уравнотежености води у алкохолизам, а такође и то да, ако се психички излечи, више не мари за алкохол.

Маунци су најпре навикли да своју омиљену храну сама узима из поклопљеног дрвеног сандучета. После извесног времена почели су да јој постављају препреке. Морала је да пази на знак звонцета и тада шапом притисне малу полугу од чега поклопац отскочи и она тек онда дође до хране. Једно време ово је изванредно функционисало, а затим је дошло непријатно изненађење: кад је поклопац отскочио устукнула је уплашена — ледени ваздух запахнуо је из сандучета. Усудила се да још једном покуша. Опет ју је ошинуо хладан ваздух. Тада се повукла у угао и са стрепњом стала да гледа у „страшило“.

Пре него што је на овај начин изгубила веру у себе и свет Маунци је била мачка здрава и пуна самопоуздања. Кад би јој ставили две шоље са чистим млеком и између њих једну с млеком и алкохолом, ову последњу би презриво погледала и попила оно чисто. Међутим, сада, у очајању и борби између глади и страха, Маунци је променила обичај и прилазила да пије из средње шоље. Отада је све нагло пошло низбрдо. Кад су је довели до неуравнотежености алкохол јој је пријао. Није јела, јер храну повезује са ударом хладног ваздуха и не прилази зато сандучету. Захваљујући „чаробном напитку“ враћа јој се самопоуздање, мада пролазно.

Кад је Маунци постала права алкохоличарка наука јој је притекла у помоћ. Излечила ју је од пијанства пре него што је оно разорно захватило цело њено биће. Као што документарни филм показује, лечење и излечење је могућно. Пресудна је у томе само — љубав. У лечењу оних који из очајања прибегну алкохолу треба са пуно разумевања да учествује и њихова околина.

Да се Маунци поврати својски се заузела једна млада жена. Милујући је привела би је сандучету и убедила је да јој оданде више не прети ништа страшно, да ће у њему опет наћи хлеб и рибу. И тако се постепено мачка поново навикла да као и раније из сандучета узима храну. Чим јој се повратила душевна уравнотеженост нестао је нагон за алкохолом.

Највећа рељефна карта на свету

Највећа географска рељефна карта на свету израђена је у Гватемали на површини од 2.500 м². Налази се на улазу у Гватемала-сити у парку „Минерва“. У бетону, од кога је начињена, јасно се виде долине, планине, језера и реке. Размере су: 1:10.000, док је рељеф претстављен са 1:2.000.

На карти су назначени и сви градови па и најбезначајнија индијанска села, као и угашени вулкани. Највећа висина ове земље је 4.200 метара. Карта је нарочито корисна за ученике који могу сваког дана да наврате и виде своју земљу ,и са ње науче географију. Она претставља понос становника главног града Гватемале. Стручњаци на њој још стално раде и дотерују је тако да више и не личи на ону стару из 1905 године коју је почео архитекта Франциско Вала.

ЧОВЕК ЛЕОПАРД

Напустили смо поречје Луалабе и кренули у низију Сомами. Налазили смо се на подручју које насељавају племена Банту, у срцу Белгиског Конга. То је, истовремено и област у којој живи секта људи-леопарда.

Док смо логоровали крај једног појила на обали реке Сомами, двојица наших људи приметили су неко необично биће. „Било је покривено кожом леопарда и бешумно је, али брзо, пузало кроз жбуње“ — причали су они, а ми смо приметили да су им лица од страха постала пепељастосива. „Ох, мана! Анијото, Анијото“ — стално су мрмљали. Овакав страх потпуно је разумљив јер је код њих дубоко укорењено веровање у демоне. Потстакли смо нашу логорску ватру, окупили све носаче и удвостручили стражу.

Мој стари пријатељ Кунерт и ја сложили смо се у одлуци да пронађемо и ухватимо тог човека-леопарда јер ће нас иначе сви носачи напустити и разбежати се. Вребали смо га данима. Ко се већ једном пробијао кроз тропску дивљину зна шта значи упустити се у борбу са испреплетаним растињем. Пут кроз дивљину просеца се корак по корак. Час се треба борити с чврстим, изукрштаним лијанама, час заобилазити или прескакати џиновска срушена стабла обрасла паразитским биљкама. Затим се пробијати кроз прави зид од слоновске траве, високе као човек, где смо се сваки час заплитали о повијуше дебеле као бродска ужад. Изненада смо избили на пространу чистину усред џунгле. Наша извиђачка чета састојала се од пет људи. Мој пријатељ Кунерт, да би се остали носачи осећали сигурнијим, остао је у логору. Наједном носач Бабинго показа руком на један жбун.

— Ох, Анијото! Ох, мана! — повикао је гласно.

Глава леопарда показа се за тренутак иза жбуња, а затим чудно биће стаде да бежи.

После дугог гоњења успели смо да ухватимо човека-леопарда. Везали смо га и одмах спалили његову маску која је претстављала главу леопарда. Да нисмо то учинили, наши сујеверни носачи би се разбежали. Кратке каме — његово оружје — које су имале облик леопардових канџи, узео сам ја и ставио их у торбу. При повратку у логор били смо веома опрезни: можда нас је видео неки други припадник ове секте који је могао да обавести остале чланове.

Кад смо заробљеника довели у логор, носачи су заиграли од радости. Човека-леопарда посматрали су очима које су пламтеле од мржње. А она је потпуно разумљива. Јер, Анијото или људи-леопарди како их зову, чине једну тајну секту која држи у страху и терорише читав крај. Ниједан човек-леопард неће издати ниједног припадника секте. Они верују да убијањем људи који не припадају секти стичу наклоност богова. Тим њиховим сујеверјем често се користе поглавице и врачи да би се ослободили нежељених и непокорних чланова свог племена. Таквог непослушног члана само нађу једног дана раскомаданог као да је настрадао у борби с каквим разјареним леопардом.

Наш заробљеник знао је шта га чека: у првом већем насељу предаћемо га властима. Али, до тога није дошло. Један од наших носача — а можда и више њих заједно — искористио је ноћ и убио је човека-леопарда. Можда је то било измирење неких старих рачуна; то нико није могао да утврди.

Човек-леопард имао је на себи неколико смртоносних рана. Пошто је логор био добро чуван, то није могло бити дело неког са стране. Кинлу, наш црни водич, захтевао је да сместа, најбрже што је могућно, кренемо даље. Јер, фанатизам људи-леопарда не зна за границе: они ће покушати да се освете...

☆

Овај доживљај из најзабаченијих области Белгиског Конга испричао је немачки истраживач Ерих Шеринг који је заједно са својим колегом Кунертом провео тамо више месеци.

ПРИЗНАЊЕ СЛОВЕНЦУ КОШИРУ

Доскора се у Француској сматрало да идеја за штампање поштанских марака као и само штампање припада Енглезима. Као што је познато, прве штампане марке појавиле су се у Енглеској почетком 1840 године. Међутим, сада је у француској штампи први пут написана исправка таквог мишљења. Наиме, 1835 године, у Љубљани је боравио секретар генералног директора Дирекције пошта за Велику Британију коме је Словенац Кошир, запослен у аустриској државној администрацији, предложио плаћање за писма и карте јединствене таксе а не по километражи како је дотле било. Кошир је 1836 године поднео аустриској влади предлог да се установе поштанске марке али је био одбијен. Четири године касније, Енглези су остварили замисао Словенца Кошира, закључује француски лист.

У Атлантику — нова планина

Прошло је много времена откако на земљи није откривена никаква нова планина. Али није исти случај са дном мора.

Чланови посаде подморнице „Тара“ путем звучних одјека утврдили су постојање планине у Атлантском Океану недалеко од Бермудских Острва. Подробнијим испитивањем се установило да је реч о једном старом вулкану са три кратера, високом 600 метара, који је по свој прилици стар 50 милиона година. Дубина Атлантика на том месту износи око 2.000 метара.

МУМИЈЕ НОЈА

Два мумифицирананоја чија су тела обавијена завојима пронађена су у једној гробници двадесете династије, близу храма у Хелиополису, југоисточно од Каира. Ово су прве мумије ове врсте. Египћани су чували птице ибис, мачке, крокодиле, биволе и друге свете животиње, али почаст која је указана овим двема птицама изненадила је египтологе. Досад се знало само толико да је у старом Египту ној живео као дивља птица све до доласка Римљана.

КОЛИКО СЕ МОЖЕ ИЗДРЖАТИ

без воде, хране и витамина?

Досада је забележено само неколико случајева да су људи — извежбани факири, гладовали 60 дана. Иначе здрав човек може издржати без хране највише 40 дана. Ту нису могућни никакви научни експерименти, јер би они захтевали да се иде до крајње границе — смрти. Један француски стручњак за исхрану вршио је експерименте с младим добровољцима који су доста лако издржали 30 дана без хране и за то време изгубили 20 до 25 отсто своје тежине. Из разних података о људима који су гладовали због незгода у којима су се силом прилика нашли, види се да само нарочито издржљиви могу да изгубе чак и до 40% своје тежине! Али она се затим у измењеним, повољним приликама обнови за врло кратко време. Забележен је случај прегладнела човека који је за 28 дана добио 25 килограма, што значи готово један килограм на дан.

Много је теже остати без течности. Људи лишени воде у жарким и сувим пустињским крајевима често умиру већ у току прва 24 часа. Под повољним условима без течности се може издржати највише седам дана.

Витамини претстављају само неопходне чиниоце за обављање хемиских функција живих ћелија, али како немају никакву хранљиву вредност не могу да продуже живот људи лишених хране и пића.

МАРК ТВЕН И КАЈЗЕР

За време боравка у Берлину, Марк Твен је био једном позван на ручак код цара Виљема. Али, за читаво време посете чувени књижевник једва је отворио уста.

Сутрадан му је један од оних који су присуствовали ручку рекао да се „његово величанство страховито чудило књижевниковој шкртости на речима“.

На то му је Твен одговорио:

— Поручите, молим вас, цару да сам ја мало говорио само зато што од њега нисам могао да дођем до речи.

Walt Disney

ТРЕЋИ НА ПЛАНИНИ

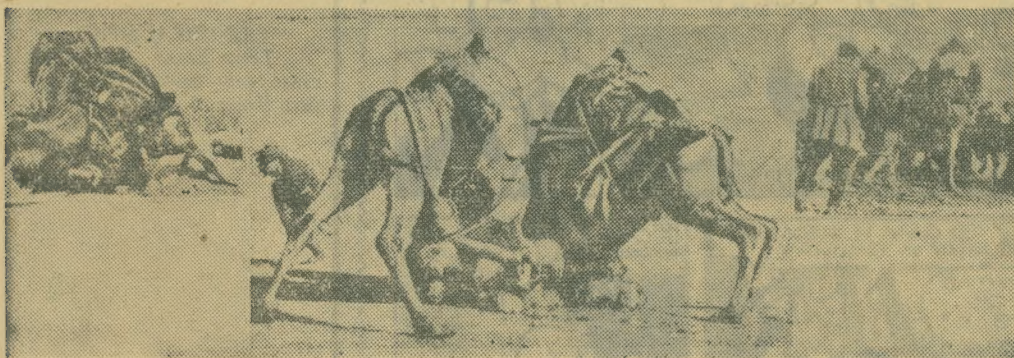

Да ли знате?

БОРБА ЗА ПРВО МЕСТО

Сваке године се у Анадолији, у Турској, камиле-мужјаци боре за прво место, односно за предводника крда. Ове борбе су постале прави национални празник и народ долази из удаљених места да би присуствовао овом интересантном призору. Борбе су постале још занимљивије откако се људи, као на коњским тркама, кладе ко ће бити победник. Пошто се животињама пре почетка борбе везују уста не долази приликом сукоба до крви, али се деси да једна животиња угуши другу, притискујући је тежином свога тела.

Обично, борба почне доста мирно. Противници покушавају један другог да сруше, али обострани отпор појачава напоре и заоштрава битку. Дешава се да притом животиње формално дубе на глави. Борба се највише води главама и вратовима и долази до тако „заплетених“ ситуација да „судија“ упада у борбу да би одредио победника. Најтежу улогу имају гледаоци који морају да растављају разјарене животиње, јер би оне наставиле борбу до уништења. Место „победника“ се добија на годину дана, до поновне борбе, када ће опет он победити или уступити место јачем противнику.

„БЕСПОСЛИЧАРИ“

Прве трке, у Београду, уколико су то уопште биле трке, на коњима одржаване су још улето 1842 године. Београђани су били веома заинтересовани том новином која се звала „енглески коњотрк“. Име је вероватно дошло отуда што коњске трке воде порекло из Енглеске. А како је то изгледало најбоље се види по једном податку из „Србских новина“, где се каже, можда нешто карикирано, да се „беспосличари на коњима преврћу“.

Прве праве коњске трке — кошије — на којима су учествовали и активни официри почеле су да се приређују за време друге владе кнеза Михаила Обреновића 1863 године на тркалишту у Палилули, отприлике где се сада налази Ташмајдански парк у Београду.

СУНЂЕР ЗА АСТРОНАУТЕ

Међу многобројним неопходним стварима у кабини авионског путника налазиће се и нарочити сунђер од пластичне масе. Њиме треба да се упија зној астронаута и потом у равномерним размацима цеди у затворен суд. Пошто ће астронаути имати одела од непромочивог материјала, знојиће се много више од путника у другим ваздухопловима. У току вишечасовног лета кроз стратосферу сваки путник ће излучити пуну боцу зноја.

ПОЛИЕТИЛЕН ЧУВАР ЈАГОДА

Прошле године писали смо о успелом проналаску америчких пољопривредника који у фебруару и марту стављају изнад јагодњака полиетиленске простирке да би заштитили воћке од хладноће. Ове године је исто учињено на неким пољопривредним добрима у Белгији, Холандији и Швајцарској. Црни полиетилен „дебео“ 8/100 делова милиметра покривао је јагодњаке у току 15 хладних зимских дана и воћке су дале далеко више плода но иначе и то три недеље пре осталих а десет дана пре оних у топлим лејама. Овакав покривач траје три године.

НАЈВИШЕ ШУМА У ЈУЖНОЈ АМЕРИЦИ

Шумски коплекси покривају, према последњим израчунавањима, знатан део наше планете — око 3,8 милијарди хектара. Од тога 23,2 процента отпада на Латинску Америку, а 17,1 на Северну Америку. Занимљиво је да на Совјетски Савез долази готово једна петина од укупне површине шума на свету. Опште резерве дрвета у шумама које се експлоатишу достижу 101 милијарду кубних метара. Годишња потрошња дрвета на свету износи 1,38 милијарду кубних метара.

ПРАЗНИК ЖЕТВЕ

Племе Сукума, становници жарких крајева источне Африке, славе на заиста јединствен начин празник жетве. Врхунац свечаности је игра с питонима, огромним и опасним змијама, које Сукуми сматрају као љубимце духа плодности земље. Да би га одобровољили да им и убудуће подари добру жетву, они изводе око питона разне игре уз звуке бубњева и свирала, падајући у транс, тако да их опасне отровнице уједају а они то и не примећују.

*

Сукуми се бори са огромним питоном без икаквог страха, јер верује да тиме придобија наклоност божанства плодности. Главни играчи су свечано одевени у част велике прославе. Главе су им украшене низовима шкољки, груди реповима мајмуна или антилопа, око струка им се вију шарене мараме, на ногама звече прапорци.

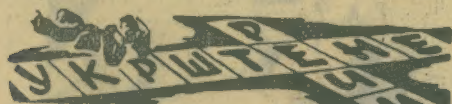
*

„Јунак дана“ је угодно легао на једну змију, док другу мами звуком своје мале свирале. Огромни гмизавац захвата устима руку свирача, који ни оком не трепне (на слици). Врач-лекар зналачки чисти рану биљним дезинфекционим средством, док „црни јоги“, очигледно предан верском заносу и даље свира и мами змију, која је изгубила свако даље интересовање и гмижући пошла одатле.

*

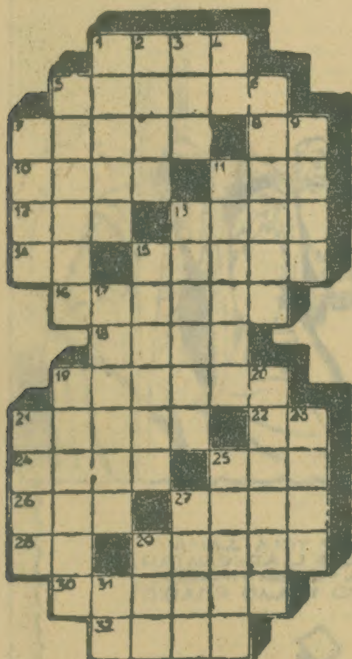
На завршетку свечаности играчи износе на раменима највећег питона, а за њим и све остале змије, да би их пустили на слободу. Све се оне враћају „оцу“ Мулунгу, божанству плодности земље.

Водоравно: 1) трчање; 5) град у Румунији; 7) стог сена; 8) два сугласника; 10) географски појам; 11) бања у Белгији; 12) женско име; 13) општинско подручје; 14) два суседна слова; 15) владар (грчки); 16) град у Етиопији; 18) женско име; 19) индустриски град у Босни; 21) Филипинско Острво; 22) иницијали нашег књижевника („Швабица“); 24) предео на левој страни Дрине; 25) домаћа животиња (множ.); 26) град у Француској; 27) главни град Еквадора; 28) митолошки бог подземља; 29) један хемиски елемент; 30) град у северном делу Холандије; 32) један родитељ.

Усправно: 1) врпца; 2) пасмина; 3) морски сисар; 4) хемиски знак за алуминијум; 5) део фотографског апарата; 6) легура никла, бакра и цинка; 7) главни град једне европске државе; 9) месец у години; 11) матор човек; 13) река на Далеком Истоку; 15) индиски песник (1816—1858); 17) наш књижевник („Вукадин“); 19) бусија; 20) покрајина у Ирској; 21) река у Француској; 23) град у Француској; 25) књижевник; 27) задњи део брода; 29) чин, спис; 31) гувернер свете Јелене у доба Наполеона.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водаравно: 1) Аден; 5) Адисон; 7) оман; 8) сок; 10) рођак; 12) ја; 13) ороз; 15) њт; 17) Адела; 19) Еол; 21) Алек; 22) „Паркер“; 24) Даба; 25) Ним; 27) Азија; 29) на; 30) Нева; 32) ар; 34) Цазин; 36) ров; 38) лоза; 39) горила; 41) Зета.

Усправно: 1) адађо; 2) Динара; 3) ес; 4) нос; 5) амо; 6) ној; 7) Орање; 9) кајак; 11) „Кодак“; 14) зелен; 16) топаз; 18) Лерин; 20) Лабин; 23) Рајец; 24) Дакар; 26) Марна; 28) авалит; 31) азола; 33) рог; 35) иза; 37) воз; 40) ре.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Двобој кашикама

Играчи се поделе на парове. Сваки од двојице противника има у левој руци по једну празну кашику, док у другој држи кашику у чијем се удубљењу налази кромпир. Оба мачеваоца труде се да својом празном кашиком стерају на под противников кромпир, а да притом не изгубе свој. Победник у мачевању игра с победником другог пара и тако све до краја „турнира“.

Рачунски задатак

1) У једној касици има 46 новчића од једног, два и десет динара. Њихова укупна вредност износи 210 динара.

Али ако одузмемо половину десетодинарки, а дводинарке помножимо с два и једнодинарке с пет, добићемо исту суму — 210 динара.

Колико је којих новчића било у касици?

Ако не знате, ми ћемо вам рећи: у касици је било 10 комада по један динар (10 × 5 = 50), 20 по 2 динара (40 × 2 = 80) и 16 по 16 (160 — 80 = 80).

2) Четири ловца убила су 45 дивљих гусака. Али да је први убио три више, други три мање, трећи двапут више а четврти половину од онога колико је убио, онда би сва четворица имали подједнак лов а пет гусака остало би у животу.

(Ловци су уловили — први 7 (+ 3 = 10), други 13 (— 3 = 10), трећи 5 (× 2 = 10) и четврти 20 (— 10 = 10).

ПИТАЛИЦЕ

Ко говори све језике на свету?

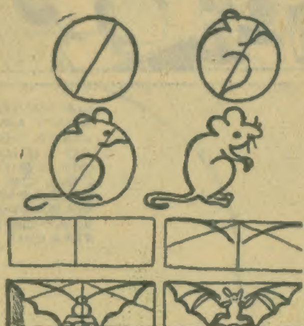
(Одјек)

У ком месецу људи најмање једу?

(У фебруару, јер има 28 дана)

Које цвеће најбрже расте?

(Ледено цвеће на прозорском окну)

За мале цртаче

Знате ли зоологију?

На крају школске године, пошто је читав предвиђени програм био пређен, наставник зоологије донео је у разред овај цртеж и затражио од својих ученика да му на комаду папира сваки од њих напише од којих су животиња „позајмљени“ поједини делови тела да би се саставило ово чудно биће.

Пошто смо уверени да ћете погодити, одговор не дајемо.

... у води рибе распознају боје.

... прве сабље појавиле су се око 8

века код степских номада Источне Европе и Средње Азије.

... индиски научници су открили да је од свих биљака на музику најосетљивија мимоза. Наиме, мимозе много брже расту уз музику.

... познати сплав „Кон-Тики“ био је начињен од дрвета балса, лакшег од плуте. Још лакше од балсе је дрво ешиномера које расте на Куби. Оно је 25 пута лакше од воде.

... ждралови никад не слећу на дрвеће и кровове, већ искључиво на земљу.

... званични почетак ове, 1960 године, прославили смо сви 18 часова раније. Астрономски рачунато, стара година завршила се не у поноћ између 31 децембра и 1 јануара, већ на дан првог јануара у 18 часова. Ова разлика изравњана је тек 29 фебруара.

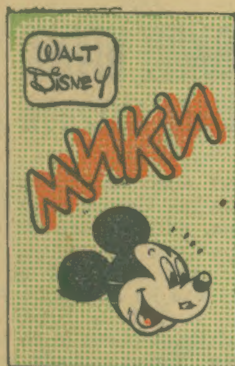
... у Јужној и Источној Азији живи једна врста сове која из воде лови рибе и ракове због чега је добила име „сова-рибарка“. Ова пти

ца дугачка је 70 сантиметара, а распон крила јој износи око 180 сантиметара.

... тек од времена Рихарда Вагнера диригент управља оркестром или хором леђима окренут публици. Пре тога диригент је публици био окренут лицем.

... прве пловне мине биле с[illegible] употребљене за [illegible]е Руско-турск[illegible] рата 1768-74 године за рушење моста на Дњепру код града Хотина.

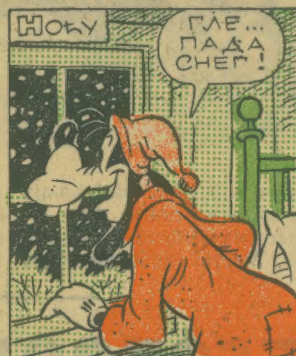

САД ПИТАЈ МЕНЕ

— Тетка Белка, да ли би хтела коју бонбону? — пита тихо Влаја.

— Не могу, Влајо! Нећу!

— Лепо, тетка Белка. Хајде ти сада питај мене.

ТРИ ЛИЦА

Капут Пере Ждере прилично се излизао, па му Шиља каже:

— Твој капут толико се излизао да би већ требало да га преокренеш.

— Ех, па зар ти мислиш да мој капут има три лица! — уздахнуо је Пера Ждера.

ВОЛИ ИХ ПОДЈЕДНАКО

— Перо Ждеро, па ти си се силно погосподио. На ово скупо време мажеш хлеб са обе стране.

— Не видим зашто то не бих чинио. Своју доњу усну волим исто толико колико и горњу

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта је мимус?
Шта значи кохинор?
Шта је играм?
Шта је грињa?

ОДГОВОР:

МИМУС је код старих Грка био назив за лакрдијаша који је изводио сцене из свакидашњег живота веома живим покретима. Касније су тим именом назвивана таква сценска дела. Код Римљана је

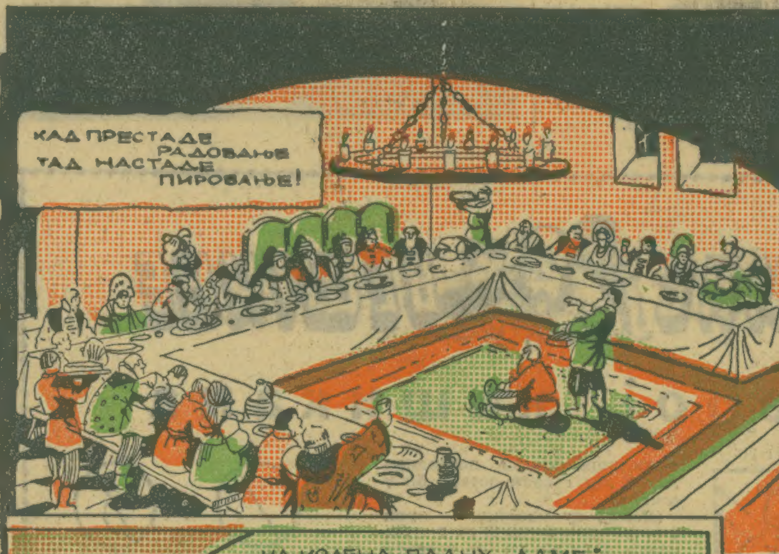
то био лакрдијаш без маске који је живом мимиком лица пратио своју глуму. Реч мимус има и друго значење — лакрдија као интермецо при извођењу неке трагедије.

КОХИНОР (Koh-i-Noor) је познати дијамант. Источноиндиска компанија поклонила га је 1850 године енглеској краљици Викторији. Кохинор има 106 карата, али нарочито блиста па је због тога и добио то име, јер Koh-i-Noor на индиском значи „брдо светлости".

ИГРАМ је справа за лов јаребица гривња. Уствари то су летве на којима је разапето платно са шареним крпицама. Употребљава се у неким нашим крајевима (Херцеговина). Заклоњен за играм ловац доваби јаребицу на пушкомет или играм привуче на потребно отстојање.

ГРИЊА (Tinea granella) је лептирић, чије беле ларве пустоше по амбарима изједајући зрневље.

БАЈКА О ЦАРУ САЛТАНУ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика". штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Текући рачун број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство; годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.